

Kristine Skardal

«Siden hun er gammel nå vil jeg hvert fall fortsette å videreføre språket siden hun ikke kan gjøre det selv»

En kvalitativ studie av et utvalg ungdommers holdninger til kvensk/norskfinsk språk og kultur i Øst-Finnmark

Masteroppgave i grunnskolelærer (5-10) Norskdidaktikk
Juni 2022

Kristine Skardal

«Siden hun er gammel nå vil jeg hvert fall fortsette å videreføre språket siden hun ikke kan gjøre det selv»

En kvalitativ studie av et utvalg ungdommers holdninger til kvensk/norskfinsk språk og kultur i Øst-Finnmark

Masteroppgave i grunnskolelærer (5-10) Norskdidaktikk
Juni 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Siden 1970-tallet har det foregått en mobilisering innenfor den kvenske/norskfinske minoriteten for å revitalisere kulturen og språket til folkegruppa. Mobiliseringa har blant annet resultert i at kvenene/norskfinnene har fått status som nasjonal minoritet, og at kvensk har fått status som eget språk i Norge. Tross støtte fra offentlige og private instanser, har mobiliseringa også møtt motstand. Motstanden har særlig kommet fra eldre medlemmer av minoriteten i Øst-Finnmark, som mener de er *finskætta* eller *etterkommere av finske innvandrere* fremfor *kvener*.

Denne intervjustudien har som hensikt å undersøke hvilke holdninger ungdommer med kvensk/norskfinsk bakgrunn i Øst-Finnmark har til kvenene/norskfinnene generelt, og kvenbegrepet spesielt. Problemstillinga som besvares er: *hvordan snakker et utvalg ungdom i Øst-Finnmark om deres kvenske/norskfinske bakgrunn og kulturelle og språklige identitet?*

Hovedfunnet i studien er at ungdommenes måte å snakke om kvenske/norskfinske forhold på kan forstås som uttrykk for tidligere og nåværende holdninger og ideologier. Selv om ungdommene uttrykker at de er positive til kvenene/norskfinnene, kan man se spor av negative holdninger og puristisk ideologi i svarene deres. Samtidig viser ungdommenes omtale av minoriteten tegn til et ideologisk skifte.

Abstract

Members of the Kven/Norwegian-Finnish community have worked hard to revitalize the Kven/Norwegian-Finnish culture and Kven language since the 1970's. As a result, the group has been recognized as a national minority group, and the Kven language has gained status as an official language in Norway. Despite wide support, this work has also been criticized, primarily by elderly members of the Kven/Norwegian-Finnish minority in Eastern Finnmark who identify as *Finnish descendants* instead of *Kvens*.

The purpose of this study is to examine what kinds of attitudes youth with Kven/Finnish descent in Eastern Finnmark have towards the Kven/Norwegian-Finnish minority in general, and the Kven term in particular. The question answered in the thesis is: *how does a selection of youth in Eastern Finnmark talk about their Kven/Finnish background and cultural and linguistic identity?*

How the participants talk about Kven/Norwegian-Finnish history, culture and language can be viewed as an expression of former and current attitudes and ideologies towards language. Even though the participants express a positive attitude towards the Kven/Norwegian-Finnish minority, it is possible to witness signs of negative attitudes and purism in their utterances. The way they talk about the minority group also indicates an ideological shift towards the minority.

Yhtheenveto

1970-luvulta saakka on kvääni-/norjansuomalaisen minoriteetin sisälä tapattu mobiliseerausta niin ette revitaliseerathan kansanroikan kieltä ja kulttuuria. Mobiliseeraus on antanu resultaattia ette kväänit/norjansuomalaiset on saanheet statuksen kansalisena minoriteettina ja ette kvääni on saanu oman kielen statuksen Norjassa. Vaikka julkiset ja privaattit instansit on antanheet tukia, on mobiliseeraus kohatellu kans vastustusta. Vastustus on tullu eriliikaisesti minoriteetin vanhemilta jäseniltä Itä-Finmarkussa. Het meinaava ette het on *suomensukua* tahi *suomalaisten maahansiirtyjiitten jälkiläisiä* enämen ko *kvääniä*.

Tämän intervjuututkimuksen mooli on tutkia minkälaisia attityydiä alan kvääni-/norjansuomalaisila nuorila on ylheisesti kväänitten/norjansuomalaisten, ja eriliikaisesti kvääni-nimityksen ympäri. Probleemikysymys johon vastausta hajethaan on: *kunka yksi valittu roikka nuoria Itä-Finmarkussa puhhuu heän kvääni-/norjansuomalaisen tavustan ympäri ja kulttuurisen ja kielelisen identiteetin ympäri?*

Tutkimuksen päälöytö on ette nuorten tapa puhua kvääni-/norjansuomalaisista välistä saatethaan ymmärtää ilmauksenna varhempien ja nykyaian attityydistä ja ideologioista. Vaikka nuoret ilmottava ette het on positiivisia kvääniä/norjansuomalaisia kohthan, se saattaa nähä jälkiä negatiivisista näkemyksistä ja puristisesta ideologiasta heän vastauksissa. Samhaan aikhaan saattaa nähä merkkiä ideologisesta vaihetuksesta ko nuoret puhuva minoriteetitten ympäri.

Forord

Da var mine fem år ved lærerutdanninga straks over, og denne masteravhandlinga markerer avslutninga på det hele. Å skrive master har vært spennende, krevende, givende, lærerikt og til tider ganske så frustrerende. Det har altså vært noe så klisjéfyllt som en «følelsmessig berg-og-dalbane». I forbindelse med dette er det ganske mange som fortjener en takk for at det hele kom i havn til slutt.

Først og fremst vil jeg takke ungdommene som sa ja til å delta i forskningsprosjektet – uten dere ville det aldri blitt noen oppgave.

Videre vil jeg takke veilederne mine Cecilie og Rikke for gode, grundige tilbakemeldinger som utvilsomt har bidratt til å løfte oppgaven flere hakk.

Jeg må og takke Kvensk Institutt som tok på seg oppdraget med å oversette et kvensk sammendrag i siste liten.

En stor takk må og rettes til mine medstudenter på lesesalen. Særlig i de tyngste stundene har det vært godt å se at naboen har det like fælt – eller at vedkommende har et trøstende blick å sende i min retning. I forlengelse av dette må jeg og nevne mamma og pappa som har lest over utkast og betrygget meg med at jeg faktisk er «inne på noe» selv når alt har føltet ganske håpløst.

I tillegg til å gi meg faglig innsikt har skriveprosessen vært en slags jakt etter svar på egne identitetsspørsmål. Før prosjektet var jeg ikke sikker på om jeg ville identifisere meg som kven. Men seks måneder senere er jeg ikke i tvil. Jeg er stolt av å være kven!

Trondheim, 25. mai 2022

Kristine Skardal

Innhold

1	Innledning	1
1.1	<i>Presentasjon av oppgavens tema</i>	1
1.2	<i>Problemstilling og avgrensing.....</i>	2
1.3	<i>Tidligere forskning og plassering i forskningsfeltet</i>	2
1.4	<i>Norskdiraktiske implikasjoner</i>	1
1.5	<i>Kvener? Finner? Norskfinner? – En begrepsavklaring.....</i>	1
1.6	<i>Oppgavens struktur</i>	2
2	Kvenene/norskfinnene – et historisk overblikk.....	3
2.1	<i>Fornorskningsperioden</i>	4
2.2	<i>Kulturell og språklig revitalisering.....</i>	6
2.3	<i>Situasjonen til kvensk språk i dag.....</i>	8
3	Teoretiske perspektiver	10
3.1	<i>Språk og språkskaping</i>	10
3.2	<i>Språkets symbolkraft, språkholdninger og språkideologier.....</i>	11
3.3	<i>Språk og identitet.....</i>	13
3.4	<i>Etnisitet</i>	14
4	Metode	16
4.1	<i>Kvalitative metoder.....</i>	16
4.2	<i>Semistrukturert livsverdenintervju.....</i>	17
4.3	<i>Forskningsprosessen.....</i>	17
4.3.1	<i>Valg av forskningsdeltakere.....</i>	18
4.3.2	<i>Gjennomføring av intervju.....</i>	18
4.3.3	<i>Bearbeiding og analyse av datamaterialet</i>	19
4.4	<i>Forskningsetiske betraktninger.....</i>	21
5	Analyse	23
5.1	<i>Etnisk tilknytning.....</i>	24
5.2	<i>Kvensk, finsk, norskfinsk...?</i>	25
5.3	<i>Holdninger til kvensk/norskfinsk kultur og språk.....</i>	28
5.4	<i>Fremtida til den kvenske/norskfinske kulturen og språket.....</i>	31
5.5	<i>Skolen og kvensk eller finsk som andrespråk</i>	33
5.6	<i>Oppsummering av funn.....</i>	34
6	Drøfting.....	36
6.1	<i>Språkets betydning for etnisk selvidentifikasjon</i>	36

6.2	<i>Begrepsblanding – et tegn på underbevisste holdninger og (språklige) ideologier?</i>	37
6.2.1	Nøytralitet.....	38
6.2.2	Usikkerhet.....	38
6.2.3	Negativitet	38
6.3	<i>Revitaliseringsarbeid som bakgrunn for holdningsendring og ideologisk skifte</i>	40
6.4	<i>Didaktiske implikasjoner</i>	41
7	Oppsummering og avsluttende refleksjoner	43
	Litteratur	45
	Vedlegg	48
	<i>Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring</i>	48
	<i>Vedlegg 2: Intervjuguide</i>	50
	<i>Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD</i>	52

Figurer

Figur 1:	Kart over kvenene/norskfinnenes migrasjonsruter på 1800-tallet.....	4
Figur 2:	Skjermdump fra annoteringsprogrammet ELAN.	20
Figur 3:	Kategorisering av datamaterialet	21
Figur 4:	Kategorisering av datamaterialet.	21

Tabeller

Tabell 1:	Transkripsjonsnøkkel	19
-----------	----------------------------	----

1 Innledning

Kvener og norskfinner er en viktig del av Norges historie. Dessverre er det fortsatt mange som ikke kjenner til denne rike kulturen, som det er all grunn til å være stolt av. Kvenfolkets dag gir oss anledning til å lære mer om kvensk kultur, språk og historie og delta i feiringen (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2022).

Kommunal- og distriktsminister Bjørn Arild Gram (Sp)

1.1 Presentasjon av oppgavens tema

«Vadsø, *Vesisaari*, er det viktigste stedet i Ruija¹,» skrev den finske folkelivsforskeren Samuli Paulaharju om fiskebyen på nordsida av Varangerfjorden (Paulaharju, 2020, s. 247). Etter nesten 150 år med kvensk innflytelse har Vadsø fått tilnavnet *Kvenhovedstaden i Norge* (Niemi, 2010b, s. 44), men også andre steder i Øst-Finnmark er tydelig påvirket av kvensk/norskfinsk kultur. Selv vokste jeg opp på et av disse stedene. Vi lærte det finske språket på skolen, sang finske sanger, lærte om finsk og kvensk/norskfinsk kultur og historie, og markerte Finlands selvstendighetsdag. I tillegg var det finske språket synlig i bygda. Særlig de eldre snakket «bygdefinsk» seg imellom, men også vi som oppvoksende generasjon benyttet oss av enkelte ord og uttrykk i dagligtalen. Videre finnes det omtrent ikke et hjem i bygda uten sauna, og de fleste familiene har gamle hytter på forfedrenes slåttemark «på fjellet». Der tilbringer vi tid både sommer og vinter, og aktiviteter som bærplukking, jakt og fiske fyller dagene. Den kvenske/norskfinske kulturen er med andre ord tydelig forankret i lokalsamfunnet.

Tross tilnavnet *Kvenhovedstaden* har diskusjonen rundt Vadsø og Øst-Finnmarks kvenske tilknytning lenge vært gjenstand for diskusjon. At området er påvirket av finskspråklige bosetninger er det ingen som betviler, men hva dette finskspråklige folket og deres etterkommere skal kalles er det større uenighet om. Mens *Norske Kveners Forbund* mener folket og etterkommerne er *kvener* og *etterkommere av kvenene*, mener blant annet *Norsk-Finsk Forbund* at de er *finlendere* og/eller *etterkommere av finske innvandrere*. Denne diskusjonen er særlig synlig i Øst-Finnmark der store deler av medlemsmassen til ulike norskfinske organisasjoner holder til (Niemi, 2010a, s. 156). Tross sterk norskfinsk mobilisering finnes det også monumenter og institusjoner i regionen som bruker kvensk benevnelse.² Altså er både representanter for den kvenske og den norskfinske sida av minoriteten synlig i området.

I likhet med andre minoritetskulturer står også den kvenske/norskfinske kulturen under press. Det finnes ikke noen offisiell statistikk over hvor mange kvener/norskfinner som lever i Norge i dag, men tall fra 10 000 til 50 000 har vært brukt (Niemi, 2010a, s. 157). Noe vi vet med større sikkerhet er at tallet for kvenske språkbrukere er betydelig lavere. I 1999 vurderte *Norske Kveners Forbund* at ca. 12 000 forstod kvensk i Troms og Finnmark, mens kun 200 kunne lese språket og 50 kunne skrive det (Lindgren, 2009, s. 109). Både da og nå er mange av språkbrukerne eldre personer, og svært få av den yngre generasjonen behersker språket. Samtidig har det de senere årene foregått en revitaliseringsprosess i det kvenske/norskfinske miljøet. Mange i den yngre generasjonen

¹ *Ruija* er det kvenske navnet for Nord-Norge/Finnmark, eller området kvenene/norskfinnene har tilknytning til (Hyltenstam & Milani, 2001, s. 26).

² *Kvenmonumentet* ble reist i Vadsø i 1977 for å hedre den finskspråklige innvandringa til byen (Aarekol, 2007, s. 5), og i nyere tid har *Vadsø kvenske språksenter* og *Vadsø museum - Ruija kvenmuseum* åpnet (Meldt St. 12, 2020–2021, s. 18).

har, til tross for begrenset beherskelse av kvensk/finsk, en mer positiv tanke om det å være kven/norskfinsk i dag enn deres forfedre hadde. De er også mer opptatt av sine kvenske/norskfinske røtter enn tidligere generasjoner (Røyneland, 2008, s. 70). I dette prosjektet ønsker jeg å finne ut om dette også gjelder i Øst-Finnmark der debatten rundt «det kvenske» har vært særlig fremtredende.

1.2 Problemstilling og avgrensing

Studiens formål er dermed å undersøke hva ungdom som vokser opp som etterkommere av kvener/norskfinner i Øst-Finnmark tenker og mener om sin etniske, historiske og kulturelle bakgrunn, samt hva dette kan ha å si for deres identitetsforståelse i dag. Problemstillinga jeg vil forsøke å besvare er:

Hvordan snakker et utvalg ungdom i Øst-Finnmark om deres kvenske/norskfinske bakgrunn og kulturelle og språklige identitet?

Siden problemstillinga er så åpen har jeg formulert tre forskningsspørsmål som har hjulpet meg i arbeidet med å svar på det jeg lurer på:

1. Hvordan forstår ungdommene kvenbegrepet og hvilken tilknytning har de til begrepet?
2. Hvilken rolle mener ungdommene at de har i bevaring og videreføring av kvensk/norskfinsk språk og kultur?
3. Hvordan kan funnene i spørsmål 1 og 2 forstås som uttrykk for språkideologier som har gjort – og gjør – seg gjeldende i Øst-Finnmark?

For å besvare forskningsspørsmålene har jeg intervjuet sju ungdommer som er oppvokst og bosatt i Øst-Finnmark. Felles for deltakerne i prosjektet er at de har hatt lært finsk på skolen fra 1. til 10. trinn. Årsaken til at jeg har valgt å forske på denne elevgruppa er at de sannsynligvis har en personlig tilknytning til kvensk/norskfinsk kultur og kvensk/finsk språk. Opplæringa i *finsk som andrespråk* har sannsynligvis gitt dem en del kunnskap om kvensk/norskfinsk kultur som jeg tror har fått dem til å reflektere over sin kvenske/norskfinske bakgrunn og identitet. At de har fått opplæring i finsk istedenfor kvensk kan og vær en mulig åpning for en bestemt oppfatning av kvenbegrepet og deres kvenske tilknytning. En grundigere beskrivelse og drøfting av studiens metodiske valg vil presenteres i kapittel 4, *Metode*.

I analysen av datamaterialet støtter jeg meg primært på teori fra den sosiolingvistiske forskningstradisjonen. Sosiolingvistikken som vitenskap belyser sammenhengen mellom språk og sosiale forhold. I denne oppgaven ønsker jeg å se hvordan måten ungdommene snakker om kvenske/norskfinske forhold på kan forklares med sosiale faktorer. Sentral teori er teori om språkholdninger og språkideologier, og forholdet mellom språk, identitet og etnisitet. Disse teoriene blir redegjort for i kapittel 3, *Teoretiske perspektiver*. Deretter tas de med inn i analysen av datamaterialet i kapittel 5, *Analyse* og drøftinga av funn i kapittel 6, *Drøfting*.

1.3 Tidligere forskning og plassering i forskningsfeltet

Noen av de mest kjente studiene på kvenske/norskfinske forhold har blitt gjennomført av Pia Lane (2010) og Kari Storaas (2007). Gjennom kvalitative intervju undersøker Storaas (2007) hvordan befolkningen i bygdene Bugøyenes, Neiden og Pasvik i Sør-Varanger definerer seg selv etnisk. Hun retter særlig fokus mot hva deres kvenske/finske bakgrunn

har å si for deres selvidentifikasjon. Hun konkluderer blant annet med at assimileringspolitikken kvenene/norskfinnene har vært utsatt for kan være årsak til en etnisk endringsprosess fra finsk til norsk, og at kvenbegrepet ikke oppfattes som en seriøs selvbetegnelse i området. Også studien til Lane (2010) er gjennomført i Bugøyenes, men her rettes fokuset mot språkskiftet fra kvensk/finsk til norsk. Lane viser hvordan den eldre generasjonen sluttet å snakke kvensk/finsk med barna sine for å skjerme dem fra vanskeligheter språket kunne medføre. Hun argumenterer for at språkskiftet er en direkte konsekvens av fornorskingspolitikken. Gjennom mange år med assimileringspolitik rettet mot seg, har innbyggerne internalisert idéen om at norsk er det «riktige» språket, og det som medfører færrest vanskeligheter i livet. Felles for disse studiene er at de har fokusert på den eldre generasjonen kvener/norskfinner.

Til motsetning har min studie den yngre generasjonen i fokus. Dette gjør at den bidrar til å belyse en del av forskningsfeltet på kvenske/norskfinske forhold som nesten ikke har vært berørt tidligere. Andre studier som har henvendt seg til den yngre generasjonen er for eksempel Kvernmo (2001) og Engstad Nilsen (2015). Hensikten med den første studien var å kartlegge den psykiske helsen blant minoritetsungdom i Nord-Norge. Selv om studien ikke er innenfor samme fagfelt som meg, er den relevant å nevne i denne sammenhengen da hun fant at kvenske ungdommer følte på langt mindre tilknytning til sin etniske gruppe enn de samiske ungdommene i undersøkelsen. Kvernmo forstår dette som at kulturelle og etniske forhold ikke hadde særlig å si for de kvenske/norskfinske ungdommenes psykiske helse (noe som står i kontrast til de samiske, der bakgrunn/etnisitet viste seg å ha betydning for noen). Også Engstad Nilsen (2015) berører ungdommenes identitets- og etnisitetsoppfatning. I likhet med Kvernmo finner hun at ungdommene ikke identifiserer seg som kvenske, eller føler på noen kvensk etnisitet – de er først og fremst norske, men etterkommere av kvenene. Min studie berører lignende forhold som de Storaas, Lane, Kvernmo og Engstad Nilsen skisserer, men grunnet ulike rammefaktorer, vil funnene tilføye ny innsikt til feltet.

I tillegg til å vise til forskning på kvensk/norskfinske forhold, vil jeg avslutte med å nevne en studie om språkbytte fra samisk til norsk. Johansen (2010) viser hvordan ideologier kan påvirke språkbruk og videre være årsak til språkskifte. Artikkelen handler om språkbytte og språkbevaring for samer i Manndalen i Nord-Troms, og skisserer den språkideologiske kompleksiteten som gjelder for mange steder med samisk-norsk og/eller samisk-kvensk språkkontakt i Nord-Norge. Hun har intervjuet personer i ulike aldre, og derfor kommet frem til funn både fra yngre og eldre språkbrukere. Et funn som er særlig interessant for min studie, er *kontinuitetsmotivet* de yngre har for å lære og videreføre det samiske språket. Den yngre generasjonen føler nærhet til det samiske språket fordi det har vært brukt i familien deres. Dette gjør at de også ønsker å videreføre språket til nyere generasjoner. I tillegg til å gi språket en *integrativ verdi* (altså en følelsesmessig tilknytning), gir de også språkkunnskapen en *instrumentell verdi* (eller en nytteverdi). For dem bidrar språket til å signalisere tilhørighet til den samiske befolkningen samtidig som de opplever at det også har en nytteverdi. Derfor ønsker særlig de yngre deltakerne i prosjektet å videreføre språket og kulturen til kommende generasjoner. Gjennom sine funn viser Johansen hvordan ideologier på makronivå, som fornorsking og revitalisering, kan ha betydning for språkbruk på mikronivå – og vice versa hvordan språkbruk og språkbrukere former kontekster og skaper nye ideologier.

1.4 Norskdidaktiske implikasjoner

Å forske på kvenske/norskfinske forhold er relevant for jobben som lærer i den norske skolen generelt, og i norskfaget spesielt. Opplæringsloven sier at opplæringa skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og at de skal få forståelse for den norske kulturarven (1998, § 1–1). Læreplanens overordna del utdyper at kvenene/norskfinnene har vært med på å forme denne kulturarven, og at elevene derfor skal gis kunnskap om folkegruppa (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 5).

Videre sier læreplanen i norsk at faget skal gi elevene innsikt i Norges mangfoldige språk- og kulturarv. Læreplanen i norsk sier ikke eksplisitt at elevene skal gis kunnskap om kvener/norskfinner eller kvensk språk, men fordi læreplanens overordnede del er ment å forklare hvordan de ulike fagplanene skal forstås og hvilket innhold kjerneelementene og kompetansemålene favner over (Utdanningsdirektoratet, 2021), vil kunnskap om kvenene/norskfinnene også være en sentral del av norskfaget.

Kjerneelementet *språklig mangfold* sier at elevene «skal ha kunnskap om dagens språksituasjon i Norge og utforske dens historiske bakgrunn» (s. 3). Ifølge formuleringene i overordnet del, er kvenene/norskfinnene både del av for- og nåtidens språksituasjon. Kunnskap om kvenene/norskfinnene vil og være del av følgende to kompetansemål etter 10. trinn:

- «elevene skal kunne [...] reflektere over statusen til de offisielle språkene i Norge i dag»
- «elevene skal kunne utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 9).

Gjennom styringsdokumentene er altså norsklæreren pliktig til å formidle kunnskap om den kvenske/norskfinske folkegruppa og språket deres. Om folkegruppa blir tematisert i skolen i dag, er en annen diskusjon. Dette er ikke oppgavens hovedfokus, men noe jeg vil diskutere i kapittel 7, *Norskdidaktiske implikasjoner*.

1.5 Kvener? Finner? Norskfinner? – En begrepsavklaring

I arbeid med oppgaven ble jeg nødt til å ta stilling til hvilken betegnelse jeg skulle bruke om folket, kulturen og språkene jeg omtaler. *Kvensk, finsk, norskfinsk, etterkommere av finske innvandrere, etterkommere av kvener*; grunnet ulik oppfatning blant medlemmene av minoriteten, er mulighetene for betegnelse mange. Siden 2011 har staten brukt *kvener/norskfinner* om folkegruppa og kulturen deres. Skråstrekbenevnelsen ble tatt i bruk for å imøtekomme alle organisasjonene med tilknytning til minoriteten, der noen kaller seg *kvener* og andre *norskfinner* (Sollid, 2020, s. 84). Hensikten med skråstrekbenevnelsen er å inkludere alle som identifiserer seg som kven, norskfinne, etterkommer av finske innvandrere og etterkommer av kvenene. Selv om kulturen og folkegruppa omtales som *kvensk/norskfinsk*, kalles språket for *kvensk* – dette for å markere avstand fra standardfinsk som brukes i Finland, og for å understreke anerkjennelsen av kvensk som eget språk. Dette vil jeg kommentere nærmere i kapittel 3.1, *Språkskaping*.

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke samme benevnelse som staten; *kvener/norskfinner* benyttes om folkegruppa, mens *kvensk* og *finsk* brukes om språkene. Samtidig vil jeg respektere selvidentifiseringsprinsippet og benytte andre benevnelser på folkegruppa (som *norsk-kvensk, finsk, etterkommer av kvener* og *etterkommere av finlendere*) og språket dersom deltakerne trekker disse frem i intervjuene. Dette er både for å respektere

selvidentifikasjonsprinsippet og for å sikre at det deltakerne sier blir fremstilt så autentisk som mulig.

1.6 Oppgavens struktur

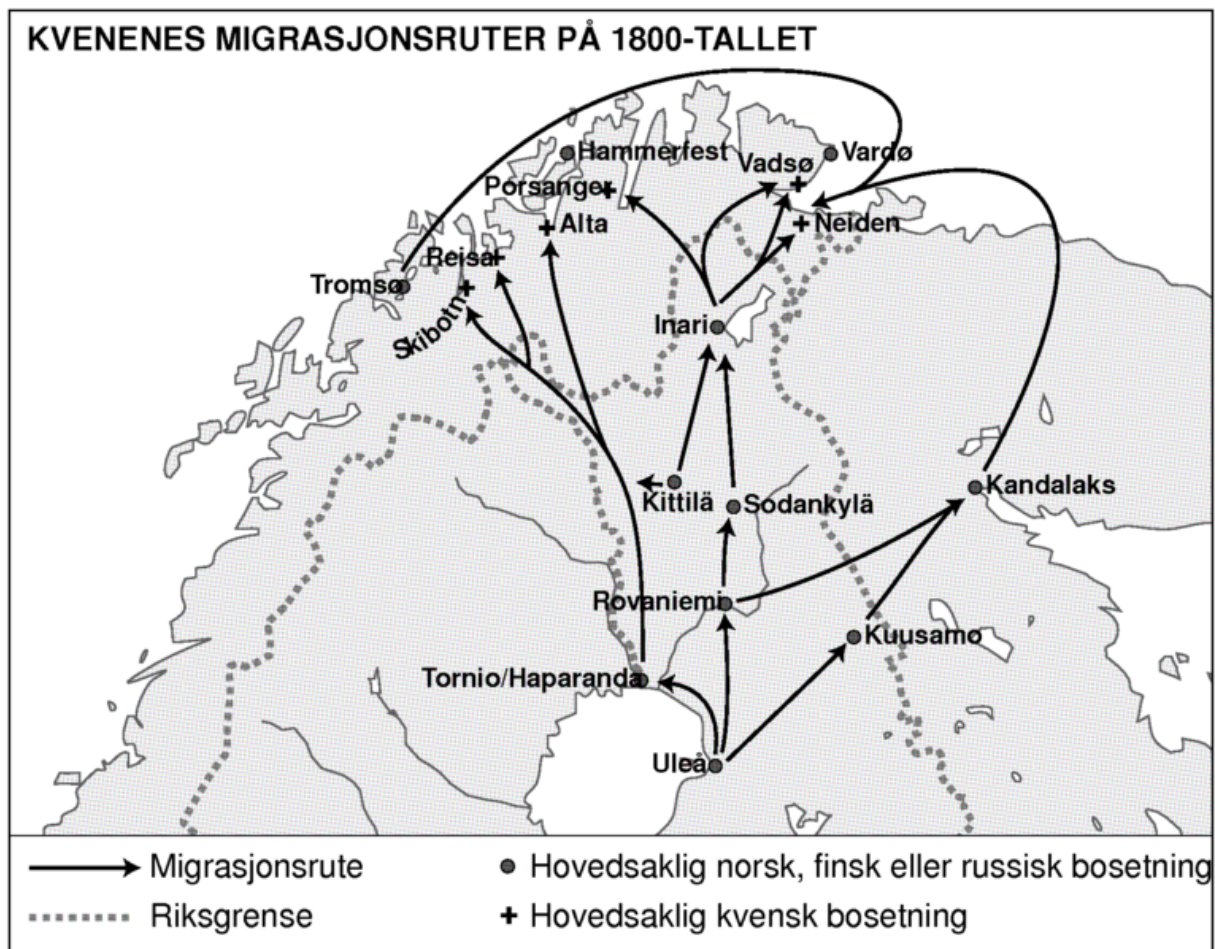
Oppgaven er delt inn i 7 kapitler. I det første kapitlet har jeg presentert tema og problemstilling for studien, samt vist hvor jeg plasserer meg selv i det sosiolingvistiske forskningsfeltet. Kapittel 2 er et bakgrunnskapittel med fokus på det kvenske/norskfinske folket og språkets plass i Norge og Øst-Finnmark gjennom historien. I kapittel 3 presenterer jeg oppgavens teoretiske perspektiver. Kapittel 4 viser metoden jeg har brukt i studien. Kapittel 5 er oppgavens analysekapittel. Her forsøker jeg å beskrive materialet fra intervjuene. I kapittel 6 drøftes funnene fra analysen med hjelp av historie og teori presentert i kapittel 2 og 3. Her vil jeg og diskutere funnene i analysen og drøfte hva disse kan ha å si for lærere i den norske skolen generelt, og norskfaget spesielt. I oppgavens siste kapittel, kapittel 7, oppsummerer jeg funnene og ser på veien videre ved å foreslå ny forskning som kan utvide, underbygge eller supplere det jeg har kommet frem til.

2 Kvenene/norskfinnene – et historisk overblikk

Sammen med nord- og lulesamene utgjør kvenene/norskfinnene minoritetene med tilhørighet til Nord-Norge. Hvem kvenene/norskfinnene er har gjennom historien vist seg å være vanskelig å definere. Folkegruppa nevnes for første gang i Ottars reiseberetning til Kong Alfred av Wessex på 800-tallet. Her forteller Ottar om *Cwenas* og *Cwena land*. Termene *kvener* og *Kvenland* brukes også i konge- og ættesagaer fra 1200-tallet (Niemi, 2010b, s. 33). Videre viser blant annet arkeologiske funn og skattelister fra 1500-tallet at kvenene/norskfinnene levde i Norge i middelalderen (Hyltenstam & Milani, 2003, s. 4; Niemi, 2010b, s. 33–34). Men til tross for bevis på at folkegruppa har levd i området i flere hundre år, sikter de fleste som snakker om kvenene/norskfinnene i dag til de finskspråklige som bosatte seg i Nord-Norge på 1700- og 1800-tallet (Ryymän, 2001, s. 53). Denne folkegruppa kom til Norge i to perioder.

I den første perioden (ca. 1720 til 1820) migrerte folket fra nordlige deler av Sverige og Finland på jakt etter bedre jordbruksforhold, og for å komme seg så langt unna krigen mellom Sverige og Russland som mulig. Gruppa bosatte seg i elvedaler og fjorder langs kysten av Nord-Troms og Finnmark, fra Lyngen i vest til Tanadalen i øst (Hyltenstam & Milani, 2003, s. 4). Den andre innvandringsperioden foregikk mellom ca. 1820 og 1890. Grunnet økonomisk krise og hungersnød i nordlige deler av Finland og Sverige ble befolkningen tvunget til å se etter områder med bedre arbeids- og livsforhold. Den gryende fiske- og gruveindustrien i Norge ble ansett som en god løsning. En stor gruppe migrerte til Vest-Finnmark der blant annet Kåfjord Kopperverk utenfor Alta var nyetablert og trengte arbeidskraft (Niemi, 2003, s. 128). En annen stor del av migrantene dro til Øst-Finnmark der det primært var fiskeindustrien som lokket. Fiskeindustrien var i utvikling og hadde stort behov for arbeidere. I tillegg hadde området gode jordbruksforhold, noe som var særlig ettertraktet for de dyktige jordbrukerne og bøndene kvenene/norskfinnene var. Migrasjonen på midten av 1800-tallet gikk derfor primært til Øst-Finnmark, og det tok ikke lang tid før kvenene/norskfinnene hadde satt sitt preg på regionen.

I andre halvdel av 1800-tallet utgjorde folkegruppa om lag 40 prosent av befolkningen i Sør-Varanger, 50 prosent i Nord-Varanger, og i Vadsø, som fikk tilnavnet *kvenhovedstaden i Norge*, utgjorde de hele 60 prosent av innbyggertallet i 1870. Det høye antallet kan ha sammenheng med bosetningsmønsteret til folkegruppa. Selv om kvenene/norskfinnene bosatte seg i områder med både norske og samiske bosetninger, var det få ekteskap på tvers av folkegruppene. De bodde også stort sett for seg selv i konsentrerte områder. Eksempelvis var kvenhovedstaden Vadsø delt i tre; nordmennene bodde i Nordmannsbyen i sentrum, mens kvenene bodde øst og vest for sentrumskjernen i Indre kvenby, *Sisäpää* og Ytre kvenby, *Ulkopää*. De kvenske/norskfinske bydelene hadde en særegen byggestil, der familier så å si bodde oppå hverandre. Noen historikere har sammenlignet kvenbyene med de jødiske ghettoene i Europa i samme tidsperiode (Niemi, 2010b, s. 44). Også i bygdene langs Varangerfjorden utviklet det seg store kvenske/norskfinske samfunn. Flere av fiskeværerne hadde nesten utelukkende kvensk/norskfinsk populasjon, og de fleste innbyggerne var enspråklige kvenske/finske (Lindgren, 2009, s. 111). Dette gjorde området attraktivt også for nye migranter, som valgte å bosette seg på disse stedene. Stadig større konsentrasjon av kvensk/norskfinsk bosetning bidro til vedlikehold av kvensk/norskfinsk kultur og språk (Niemi, 2010b, s. 44).

Figur 1: Kart over kvenene/norskfinnenes migrasjonsruter på 1800-tallet. Copyright Cappelen's forlag, gjengitt med forlagets tillatelse.

2.1 Fornorskningsperioden

Fra begynnelsen av 1700-tallet til midten av 1800-tallet var myndighetene positive til kvenene/norskfinnene. Med sine jordbruksferdigheter og gode arbeidsmoral og flid, ble de vurdert som en ressurs for landet (Ryymim, 2001, s. 54; Lane, 2011, s. 59; Hyltenstam & Milani, 2003, s. 6). Dette positive synet endret seg da Norge ble løsrivet fra Danmark i 1814 og nasjonsbyggingsprosessen startet. Målet med denne prosessen var å gjøre Norge så annerledes fra Danmark som mulig (Sollid, 2020, s. 86). Den norske nasjonsbygginga var sterkt inspirert av tysk nasjonalisme som definerte nasjoner basert på etnisitet (Lane, 2011, s. 58). I Norge skulle folket være norske, og siden språket ble ansett som det tydeligste symbolet til en nasjon, var det viktig at de snakket norsk. Derfor var det ikke plass til grupper som snakket andre språk eller levde annerledes enn det staten mente var norsk. Staten iverksatte dermed tiltak som skulle styrke Norge som nasjon. Mange av disse var assimilering- og ekskluderings tiltak rettet direkte mot minoritetsbefolkningen (Sollid, 2020, s. 86; Meld. St. 2020–2021, s. 7). En slik nasjonalistisk assimilasjonspolitik var vanlig i mange europeiske land, men politikken i Norge var strengere enn i en del andre stater (Lindgren, 2009, s. 111).

Den norske staten forsvarte politikken med nasjonalistisk og sikkerhetspolitisk argumentasjon. I tillegg til å true norsk språk og kultur, ble grenseminoritetene i nord mistenkt for å være en risiko for landets sikkerhet. Mistenksomheten var særlig rettet mot kvenene/norskfinnene på grunn av deres tilknytning til Finland. I likhet med Norge var

Finland midt i sin egen nasjonsbyggingsprosess, og nasjonalistiske bevegelser vokste fram også her (Lindgren, 2009, s. 112). Norske myndigheter var redde for at kvenene/norskfinnene skulle slutte seg til den finske nasjonalistiske bevegelsen, og vise lojalitet til «hjemlandet» dersom en konflikt mellom Norge og Finland skulle oppstå. I denne perioden var også Finland under russisk herredømme, noe som gjorde sikkerhetsrisiken enda større. I tillegg til å vise lojalitet til Finland, kunne de potensielt vise lojalitet til Russland (Hyltenstam & Milani, 2003, s. 7). På kort tid gikk altså kvenene/norskfinnene fra å omtales som et dyktig og ressurssterkt folk med en selvsagt plass i Norge, til en mistenkeliggjort innvandrerguppe som måtte fjernes. Politikken som ble rettet mot samene og kvenene/norskfinnene, ble offisielt kalt *fornorskingspolitikk*. Målet var at minoritetene i de språkblendede nordområdene skulle fornorskes fullstendig – både språklig, kulturelt og i sinnelag (Niemi, 2010b, s. 41).

I starten var ikke assimileringstiltakene særlig effektive i praksis. Lokalbefolkningen i nordområdene brukte sine språk som før selv om språkpolitikken i storsamfunnet sa noe annet. De snakket, skrev og levde på sine språk. Barna hadde heller ikke behov for å gå på skole. Det viktigste for dem var å tilegne seg ferdigheter og kunnskaper i foreldrenes yrker slik at de kunne videreføre driften. Men i forbindelse med moderniseringen av samfunnet endret dette seg. For å modernisere samfunnet, måtte befolkningen utdannes og utbyggingen av det moderne skolesystemet ble satt i gang. Skolene ble også statens viktigste instrument i fornorskinga av samene og kvenene/norskfinnene. Barn fra rurale steder ble sendt til statens internatskoler for å få utdanning. Her ble de isolert fra sine språksamfunn, og tvunget til å bruke norsk istedenfor sine morsmål. Det var også forbudt å bruke samisk og kvensk/finsk på de ordinære skolene i området. I starten ble samisk og kvensk/finsk brukt som hjelpespråk i opplæringa, men etter hvert ble også dette slått hardt ned på (Lindgren, 2009, s. 112). I 1898 kom kirkeminister Vilhelm Andreas Wexelsen med en instruks til skolene i nordområdene som forklarte hvordan undervisningen skulle foregå. Instruksen inneholdt ikke et formelt forbud mot bruk av minoritetsspråkene, men sammen med plakaten ble det utnevnt en egen skoledirektør for Finnmark som skulle følge med på fornorskingsarbeidet i regionen. Den nye skoledirektøren presiserte at hjelpespråkene skulle brukes i så liten grad som mulig. Praksisen ble svært streng på flere steder, og mange barn ble utsatt for fysisk avstraffelse dersom de snakket samisk eller kvensk/finsk med hverandre (Berg-Nordlie, 2021). Bruken av minoritetsspråkene minket i stor grad på slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet. Fornorskingspolitikken var sterkest i mellomkrigstida, og flere tiltak var strengere mot kvener/norskfinner enn samene. I 1936 ble det for eksempel forbudt å bruke kvensk/finsk som hjelpespråk i skolen, mens samisk fortsatt var tillatt (Niiranen, 2011, s. 64).

I frykt for problemene barna kunne møte på i skolen, valgte mange foreldre å snakke norsk med dem i denne perioden (Lindgren, 2009, s. 114). De snakket gjerne kvensk/finsk seg imellom, men norsk med barna sine. Barna snakket også norsk med hverandre, men gjennom å lytte til den eldre generasjonen, opparbeidet de en reseptiv kompetanse i kvensk/finsk. Siden denne generasjonen så å si bare hadde reseptiv kompetanse i språket, ble hovedspråket til den neste generasjonen norsk. Det var fortsatt noen av de eldre i samfunnet som brukte kvensk/finsk, men majoriteten snakket nå norsk – også i sine egne hjem. Språkskiftet fra kvensk-/finsktalende besteforeldregenerasjon, via tospråklig foreldregenerasjon, til enspråklig norsktalende barnebarngenerasjon kunne altså skje på bare tre generasjoner.

Tidspunktet for språkskiftet på de kvenske/norskfinske stedene varierte. Først ut var steder i Nord-Troms der skiftet begynte på starten av 1900-tallet. Til sammenligning

begynte ikke språkskiftet i Bugøyenes i Varanger før på 1960-tallet. Tross geografisk variasjon, var fornorskingen kommet så langt i 1980 at kvensk/norskfinsk omtrent bare ble brukt av eldre kvener/norskfinner. I bygdene i Varanger var det i 1980 om lag 40% som brukte kvensk/finsk regelmessig. Selv om resten av befolkninga ikke brukte språket fast, hadde de fleste en viss kompetanse i språket. Den yngre befolkningen brukte for eksempel ikke kvensk/finsk med hverandre, men kunne bruke det i samtale med eldre innbyggere eller besøkende finlendere (Lindgren, 2009, s. 115).

Årsaken til språkskiftet hang ikke bare sammen med fornorskinga, men mange kvener/finner hadde også et indre ønske om å lære og bruke norsk. De hadde kommet til et nytt land, og å lære seg språket på stedet var en sentral del av integreringa i samfunnet. For dem ble kvensk/finsk ansett som et språk som tilhørte fortida, mens norsk var nå- og fremtidas språk. Det kvenske/finske språket ble en representant for folkets fortid som innvandrere, mens det norske var et symbol på det norske samfunnet de var og ville fortsette å være en del av (Storaas, 2007, s. 198–199). Selv om denne holdninga var et uttalt ønske for folkegruppa, kan den og sees i sammenheng med fornorskinga. Etter mange år med assimileringstiltak kan folket ha adaptert forestillingen om at «finsk er gammelt og norsk er det nye, riktige språket». Altså kan de ha internalisert forestillingene presentert av den norske staten, og slik endt med å bli norsk – også i sinnelag (Lane, 2010, s. 71–72).

Etter andre verdenskrig ble kvenene/norskfinnene regnet som en assimilert gruppe som ikke lenger hadde behov for spesialtiltak fra statens side (Niiranen, 2011, s. 65). Staten sluttet å snakke offentlig om fornorskinga, men flere tiltak fortsatte i praksis. Særlig tiltakene i skolen fortsatte, trolig fordi mange av lærerne hadde jobbet i mellomkrigstida og var vant med datidens opplæringsmetode. Først ved Lov om Folkeskolen av 1959, som fjernet forbudet mot samisk og kvensk/finsk, falt fornorskingsinstruksene helt bort (Sollid, 2020, s. 88). Men selv om fornorskinga uttalt var over fortsatte staten med overvåking av kvenene/norskfinnene helt frem til 1980-tallet. Dette foregikk i det skjulte, og hadde sammenheng med finnenes potensielle sympati med Sovjet (Niemi, 2010b, s. 48).

2.2 Kulturell og språklig revitalisering

1970- og 1980-tallet var viktige tiår for den kvenske/norskfinske minoriteten. På 1970-tallet startet flere skoler i Troms og Finnmark opp med undervisning i finsk som fremmedspråk, både i grunnopplæringa og den videregående opplæringa. Den økende populariteten for språket gjorde at det ble tilbudt som valgfag fra 1987 (Sollid, 2020, s. 88–89). Språket, kulturen og historien ble også mer synlig utenfor skolesektoren. NRK sendte finske radiosendinger, Vadsø fikk et monument som skulle hedre den kvenske/finske innvandringen, og kvenene/norskfinnenes innvandringshistorie ble tema på høyskoler og universiteter i regionen (Lindgren, 2009, s. 116). I kjølvannet av økt fokus på minoriteter i verden, og på kvenene/norskfinnene i Norge, startet en etnopolitisk mobilisering blant folkegruppa og de nye finske innvandrerne³ på 1980-tallet (Niemi, 2010a, s. 145).

I begynnelsen bestod organisasjonene av både kvener/norskfinner og nye finske innvandrere. De arbeidet sammen om å styrke kvenene/norskfinnenes status i Norge, og var enig i at folkegruppa måtte sees i nytt lys. De skulle ikke lenger anses som innvandrere

³ Fra ca. 1960 innvandet enda flere finlendere til Norge for å finne seg arbeid. Denne gruppa regnes ikke som en del av kvenene/norskfinnene, men har vært viktige i etableringen av foreninger og organisasjoner med ønske om å styrke kvensk/norskfinsk kultur og språk (Ryymän, 2001, s. 55).

i Norge, men anerkjennes som en egen etnisk minoritet som hadde utviklet seg på egne premisser gjennom flere generasjoner (Niemi, 2010a, s. 147). Men til tross for arbeid mot et felles mål, var medlemmene uenige. I 1982 ble forgjengeren til *Norsk-Finsk Forbund* stiftet, da med både kvenske/norskfinske og nye finske innvandrere som medlemmer. Etter debatt rundt hvem kvenene egentlig var, brøt noen medlemmer ut av foreningen og stiftet *Norske kveners forbund* i 1987. Det nye forbundet benyttet konsekvent betegnelsen *kven*, *kvener* og *kvensk* fremfor finskrelaterte termer. I etableringsfasen var de usikre på hvilken betegnelse de skulle gå for siden folkegruppa tradisjonelt ikke hadde noe kollektivt navn, men siden de hadde et sterkt ønske om å «ta tilbake» kvenbegrepet og gi det positive assosiasjoner, landet de til slutt på denne betegnelsen (Ryymin, 2001, s. 56). Forbundet stilte også krav til skoleverket der de blant annet ytret ønske om opplæring i kvensk fremfor finsk språk (Niemi, 2010a, s. 147). *Norsk-Finsk Forbund* på sin side mente at det var standardfinsk som burde bli undervist til elevene i skolen. De benyttet også finskrelaterte termer når de snakket om folkegruppa. *Finskætta* og *etterkommere av finske innvandrere* er eksempler på betegnelser som ble brukt.

Kvenbetegnelsen har blitt mer vanlig som inngruppenavn i nyere tid, men navnet har ikke fått like sterkt fotfeste i Øst-Finnmark som i Vest-Finnmark og Nord-Troms. I tillegg kommer mange av motstanderne til kvenbevegelsen fra Øst-Finnmark (Niemi, 2010a, s. 156). En mulig forklaring til motstanden i øst er at det finske *suomilaiset* ble brukt som inngruppenavn i området tidligere, og at folket derfor primært har kjent på tilhørighet til Finland (Storaas, 2007, s. 269). Det har og vært en oppfatning blant den eldre befolkningen i området at kvenbegrepet først ble introdusert ved avdukingen av *Kvenmonumentet* i Vadsø i 1977. Dette monumentet spiller og en sentral rolle i den videre debatten rundt betegnelsen til folkegruppa. Siden avdukingen har monumentet gått under to navn: *Kvenmonumentet* og *Innvandrermonumentet* (Aarekol, 2007, s. 6). De to navnene viser til den ulike forståelsen av den finskættede folkegruppa i nord, og særlig i nordøst. Både *Norske Kveners Forbund* og *Norsk-Finsk Forening* er synlige organisasjoner i området. De to foreningene har ulik tolkning av den finskspråklige folkegruppa og deres historie og etnisitet, men bruker det samme monumentet som symbol i sin virksomhet (Aarekol, 2007, s. 20–21).

Tross uenighet, fikk foreningenes mobilisering resultater. Gjennom ratifiseringen av ILO-konvensjonen i 1990, gikk Norge bort fra innvandrertillegget, og over til å regne kvenene/norskfinnene som en minoritetsgruppe (Seppola, 2009, s. 211). Tre år senere ratifiserte Norge Minoritetsspråkpakten som gjorde staten pliktig til å beskytte alle minoritetsspråk i Norge. Denne trådte i kraft i 1998 og ga kvensk språk beskyttelse gjennom en internasjonal avtale. Kvensk ble, og er fortsatt, regnet som et nivå II-språk på Europarådets charter for minoritetsspråk. Året etter trådte Europarådets *rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter* i kraft. Denne ga kvenene/norskfinnene status som nasjonal minoritet i Norge. Dette ble begrunnet med folkegruppas lange historiske tilhørighet i Norge og deres bidrag i å forme den norske kulturarven (Sollid, 2020, s. 83).

I tillegg til å ha vært vesentlige for kvenenes/norskfinnernes arbeid i å anerkjennes som etnisk og språklig minoritet, har avtalene satt i gang debatten om det kvenske språket; er det bare en dialekt av finsk, eller kan det regnes som et eget språk? Avklaringa kom i 2005 da den norske stat anerkjente kvensk som eget språk. Denne avgjørelsen har fått stor betydning for videre arbeid med å styrke kvensk/norskfinsk kultur, og siden 2005 har det skjedd mye. *Kvenungdommen* etablert i 2008, og kvenene/norskfinnene fikk sin egen nasjonaldag i 2014 og sitt eget flagg i 2009 (offisielt brukt i Norge siden 2017). I tillegg er

det etablert flere språk- og kultursentre i Troms og Finnmark, og de senere årene har stadig flere steder fått veiskilt med kvenske/finske stedsnavn. Videre opprettet NRK den kvenske/norskfinske nyhetssiden *NRK Kvääni* i 2017, og siden 2019 har lederen av *Norske Kveners Forbund* holdt kvensk nyttårstale på statskanalen (Sollid, 2020, s. 90–91). I 2021 vedtok også regjeringen *Norja* og *Norjan kuninkhaanvaltakunta* som offisielle kvenske navn for *Norge* og *Kongeriket Norge* (Prop. 118S (2020–2021), s. 15).

Det mest sentrale innenfor revitaliseringsarbeidet er likevel språkarbeidet. Siden kvensk ble anerkjent som eget språk i 2005 har arbeidet med å skape et standardisert skriftspråk vært på trappene. Det har vært viktig å velge felles normer for det kvenske språket, og for dette ble det utvalgt et eget kvensk språkting i 2007. Ellers er det mulig å lære seg kvensk i alle aldre. Fra 1. til 10. trinn har kvenske/norskfinske barn i Troms og Finnmark rett til å lære kvensk eller finsk på skolen.⁴ Dette kan de og velge å fortsette med på videregående. Det finnes også kvensk kurs for voksne, og noen barnehager gir kvenskapplæring til barna. Ellers har det vært mulig å studere kvensk på Universitetet i Tromsø siden 2006, og siden 2019 har samme universitet tilbudt språket som valgfag i grunnskolelærerutdanninga (Sollid, 2020, s. 91).

2.3 Situasjonen til kvensk språk i dag

Tross flere revitaliseringstiltak står fremdeles det kvenske språket i en krevende situasjon. I 2013 konkluderte en omfattende EU-rapport (Laakso et al., 2013) med at kvensk var blant de mest utrydningstruede språkene i Europa, og at umiddelbare tiltak måtte til for at språket skulle overleve. Gjennom Minoritetsspråkpakten er Norge pliktig til å jobbe aktivt med å bevare det kvenske språket. Etter resultatene til EU-rapporten iverksatte derfor staten flere tiltak. Et av disse innebar en kartlegging av årsaker til frafall fra faget *kvensk eller finsk som andrespråk*. I 2015 kom NORUT-rapporten (Nygaard & Bro, 2015) med mulige årsaksforklaringer. Rapporten viser at frafallet kan forbindes med årsaker på skolenivå, i klasserommet og i lokalsamfunnet. På skolenivå var det særlig mangelen på lærere som var problemet. Videre viste det seg at den praktiske gjennomføringen av faget også hadde stor betydning. Elever må enten tas ut fra andre timer eller sitte igjen etter skoletid for å ha kvensk-/finskundervisning. Elevene uttrykte også at det var vanskelig å lære seg språket når de ikke var i kontakt med det utenfor undervisningen. Arbeidsbyrden på egenhånd ble for stor, og de mistet motivasjon for å jobbe med faget og språket (Nygaard & Bro, 2015, s. 47–48).

Som følge av rapporten, holdt Kommunal- og moderniseringsdepartementet en konferanse om kvensk språk i 2016. Representanter fra ulike kvenske/norskfinske organisasjoner var invitert for å drøfte situasjonen til kvensk språk i dag og hvilke tiltak som kunne bidra til å styrke språket. Dette resulterte i *Målretta plan 2017–2021 – videre innsats for kvensk språk*. Planen inneholdt flere tiltak som skulle realiseres de kommende årene. Selv om dette virket som et positivt tiltak fra statens side, var flere i det kvenske/norskfinske miljøet skuffet. De mente tiltakene ikke var tilstrekkelige for å få til et godt nok arbeid med språklig (og kulturell) revitalisering (Sollid, 2020, s. 92). Planen gikk ut i 2021, og selv om regjeringen har uttalt at de skal fortsette arbeidet nevnt i planen fremover, er ikke kvenene/norskfinnene fornøyde. *Norske Kveners Forbund* mener for eksempel at et viktig

⁴ Opplæringslovas § 2–7 sier: «Når minst tre elever med kvensk/norskfinsk bakgrunn ved grunnskular i Troms og Finnmark krev det, har elevane rett til opplæring i kvensk eller finsk. Omfanget av opplæringa i tid og innhaldet i opplæringa blir fastsett i forskrifter etter § 2-2 og § 2-3 i denne lova. Frå og med 8. årstrinnet vel elevane sjølv om dei vil ha slik opplæring. Departementet kan gi forskrifter om alternative former for opplæring etter første leddet når opplæringa ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale på skolen.»

tiltak for å forhindre kvensk språkdød, er anerkjennelse av kvensk som nivå III-språk på Europarådets Charter for minoritetsspråk. Oppvurderingen fra nivå II- til nivå III vil gi språket flere bevaringstiltak enn det har i dag. Beslutningen om å ikke inkludere kvensk på nivå III ble begrunnet med språkets manglende infrastruktur (Europarådet, 2021, s. 12). Når språket ikke er utbredt nok, vil heller ikke staten klare å oppfylle forpliktelsene en ratifisering av Nivå III vil medføre. Lederen av *Norske Kveners Forbund* mener derimot at språket ikke vil få et tilstrekkelig løft uten å høre til nivå III (Sandal, 2022).

I dette bakgrunnskapitlet har jeg vist hvem kvenene/norskfinnene er og hvilken plass folket og språket har hatt i Norge og Øst-Finnmark gjennom tidene. Denne bakgrunnskunnskapen vil være nyttig å ha med inn i oppgavens drøftingskapittel (kapittel 6), der flere funn fra analysen vil diskuteres i lys av historiske og kontekstuelle forhold.

3 Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for det teoretiske rammeverket for oppgaven. I kapittel 3.1 presenterer jeg teori om språk og hvordan språk skapes av ytre forhold. Deretter, i kapittel 3.2, presenterer jeg teorier om språkets sosiale symbolkraft og hva denne kraften har å si for etableringen av språkholdninger og språklige ideologier. I kapittel 3.3 og 3.4 forklarer jeg relevante perspektiver på identitet og etnisitet, og hvilket forhold disse har til språk.

3.1 Språk og språkskaping

Språk er varieteter, men ikke alle varieteter er språk. Røyneland (2008) beskriver *varietet* som språkssystem som skiller seg fra andre språkssystem (s. 16). Altså er varietet en generell term for ulike måter å snakke på, som språk, dialekter, etnolekter, ideolekter, sosiolekter osv. Hva varietetene regnes som, er det gjerne forhold utenfor varietetene selv som bestemmer. Et tradisjonelt kriterium for å regne en varietet som et språk, er at folk innenfor et geografisk område forstår hverandre. Men denne regelen fungerer ikke alltid i praksis. Eksempelvis er forskjellene mellom de skandinaviske språkene norsk, svensk og dansk så små at språkene stort sett er gjensidig forståelige. Tross denne gjensidige forståelsen og den nære geografiske plasseringa, regnes varietetene som egne språk. Til sammenligning blir de tre samiske varietetene nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk, som *ikke* er gjensidig forståelige, regnet som dialekter av ett samisk språk. Denne ulike forståelsen og benevnningen av hva som er «språk» og hva som er «dialekter» har med forhold utenfor språket selv å gjøre. Forhold som politikk, geografi, historie og kultur kan for eksempel påvirke om en varietet regnes som et språk eller ei (Røyneland, 2008, s. 17–18).

Som nevnt i kapittel 2.2 ble kvensk anerkjent som eget språk i Norge i 2005. Før denne beslutningen kunne tas, måtte en omfattende kartlegging til. Hva gjorde at kvensk kunne regnes som et eget språk istedenfor en dialekt av finsk? Og om det ikke var en dialekt av finsk, skilte det seg nok fra meänkieli, det østersjøfinske minoritetsspråket i Nord-Sverige, for å kunne regnes som noe helt eget? På oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet gjennomførte Hyltenstam og Milani (2003) en stor kartlegging av den østersjøfinske varietetene i Norge. Gjennom omfattende studie av finsk, meänkieli og varietetene som ble brukt i Norge, konkluderte forskerne med at det var grunnlag for å anerkjenne kvensk som et eget språk. Varieteten i Norge hadde mange likhetstrekk med meänkieli, men grunnet den historiske tilknytningen til Norge og varietetens selvstendige utvikling her (bla. som følge av språkkontakt med nordnorske dialekter og ulike samiske språk), fant de belegg for å anerkjenne kvensk som eget språk fremfor en variant av språket i Sverige (Hyltenstam & Milani, 2003, s. 67). Siden kvensk ble anerkjent som språk, har det pågått et omfattende arbeid med å finne ut hva kvensk er eller kan være. På denne måten har det kvenske språktinget jobbet med å «skape» det kvenske språket.

Krämer et al. (2022) definerer *language making*, eller *språkskaping*, som «conscious or unconscious human processes in which imagined linguistic units are constructed and perceived as a language, a dialect or a variety» (s. 3). Språkskappingsprosessen er omfattende og består av flere steg og valg. Det første er å oppdage at vi har å gjøre med noe nytt eller ukjent (for oss). Hyltenstam og Milani (2003) viser til både fonologiske, morfologiske og leksikalske forskjeller mellom riksfinsk, meänkieli og varietetene i Norge (s. 31).

Videre kan det være nyttig å navngi det vi har oppdaget. Navnet er ikke *nødvendig*, men kan hjelpe oss når vi skal snakke om språket. Språknavn har ofte rot i faktorer språket eller språkbrukerne assosieres med, som geografi, nasjonalitet og historie (Krämer et al., 2022, s. 6). Navnet til det østersjøfinske språket i Norge ble *kvensk*, sannsynligvis på grunn av historiske og etnopolitiske forhold. Den norske staten hadde omtalt folkegruppa som *kvenner* og språket deres som *kvensk* i lang tid. I tillegg hadde medlemmer av minoriteten også tatt i bruk *kvensk* om seg selv de siste tiårene. Det var også viktig å tydeliggjøre at det var snakk om et eget språk, og ikke en variant av riksfinsk eller meänkieli. Betegnelsen *kvensk* var derfor med på å markere distansen fra riksfinsk og meänkieli (Hyltenstam & Milani, 2003).

I tillegg til å gi språket et navn, har det pågått en prosess med å finne ut hvilke normer og regler som skal gjelde i det kvenske skriftspråket. De som bruker språket i dag, er spredt utover et stort geografisk område. I tillegg kom de kvenske/finske migrantene fra ulike steder og på ulike tidspunkt. Språkene deres var ulike fra start, og har vært utsatt for ulike ytre påvirkning gjennom tidene. I undersøkelsen av kvenvariantene i Norge, fant Hyltenstam og Milani (2003) både fonologiske, morfologiske, leksikalske og strukturelle forskjeller (s. 34–39). Med så store ulikheter, har det kvenske språket stått ovenfor en krevende oppgave. Hvilken variant av kvensk skal legge grunnlaget for det nye offisielle språket?

Både navnevalg og utformingen av en kvensk standard viser at språkskaping ikke er en verdifri prosess. Som nevnt i kapittel 2.2 har det vært store kontroverser rundt hvilket etnonym folkegruppa skal ha, samt hvilket språk elevene skal lære i skolen. Valget om å anerkjenne kvensk som eget språk, gikk heller ikke upåaktet hen. Etter anerkjennelsen av kvenene som nasjonal minoritet og kvensk som et eget språk, kom det mange reaksjoner – særlig fra de norskfinske foreningene, men også fra personer utenfor minoriteten.⁵ Reaksjonene kan sees i sammenheng med verdiene som ligger bak en slik språkskappingsprosess. Fordi navngivingen og standardiseringen handler om å ta valg, altså å velge å *inkludere* noe og *ekskludere* noe annet, er de verdibaserte prosesser. Ingen valg tas helt uavhengig av verdier eller holdninger, og er derfor forankret i bestemte (språklige) ideologier.

3.2 Språkets symbolkraft, språkholdninger og språkideologier

Over ser vi hvordan språk skapes, og at skapingen av språk kan være uttrykk for verdsett, språklige holdninger og språklige ideologier. Men det er ikke bare forholdene rundt språket som uttrykker holdninger og ideologier. Også språket *i seg selv* kan være uttrykk for slike forhold.

Som medlemmer av språksamfunn forbinder vi ulike språklige uttrykk med forhold utenfor språket. Eksempelvis er det mulig å se for seg værharde, avsidesliggende fiskevær når man hører nordnorske dialekter. Basert på språktrekkene personen benytter, trekker vi slutninger om personens hjemsted og yrke. Denne koblingen viser til det etter hvert kjente sosiolingvistiske begrepet *språkets indeksikalitet* (Johnstone, 2016, s. 633–634). Dette viser til hva språket peker mot utenfor seg selv, eller hva vi assosierer språket med. Koblingene mellom språk og andre forhold, knyttes til våre forkunnskaper. Disse kan vi ha fått gjennom personlige møter med språkbrukere som snakker på liknende vis, men ofte

⁵ Den finske samfunnsdebattanten Sanna Sarromaa er et eksempel på en aktør utenfor minoriteten som har vist motstand mot anerkjennelsen av kvensk som eget språk. Se Sarromaa (2020a) og (2020b) for eksempler på hennes uttalelser.

er assosiasjonene et resultat av allerede etablerte og stereotypiske forestillinger vi har blitt kjent med gjennom sosialiseringa. En vanlig fellesforestilling er tanken om at en gitt måte å bruke språk på regnes som *noens* måte å bruke språk på – som at en som snakker nordnorsk talemål *er fisker* (Agha, 2003, s. 232–233). Denne forståelsen kan både komme utenfra og innenfra: språktrekkene kan forstås som uttrykk for en gruppeidentitet av noen utenfor gruppa, og som karakteristiske trekk for fellesskapet man selv er eller ønsker å være en del av (Hårstad et al., 2021, s. 39). Hva språket indekserer kan si noe om hvilke språkholdninger og språkideologier som er gjeldende i det språksamfunnet vi studerer.

Språkholdninger er de oppfatningene enkeltpersoner har om språk og språkbruk. Disse kan være bevisste og underbevisste (Hårstad et al., 2021, s. 44). De bevisste språkholdningene er de vi klarer å sette ord på, som at vi synes et språk er vakkert, at en dialekt er stygg eller at en måte å snakke på høres mer «ordentlig» eller «riktig» ut enn en andre måter å snakke på. De underbevisste holdningene er de vi uttrykker uten å være klar over det selv. Hvilke holdninger som utspiller seg mellom individer på mikronivået, har ofte sammenheng med mer overordnede forestillinger om språk i samfunnet, også kalt *språkideologier*. Kroskryt (2010) definerer språkideologier som «beliefs, feelings, and conceptions about language structure and use which often index the political economic interests of individual speakers, ethnic and other interest groups, and states» (s. 192). Gjennom måten vi bruker og snakker om språk på, uttrykker vi altså holdninger om språk og språkbruk som videre kan si noe om samfunnet vi er en del av. Noen eksempler er forestillinger om hva som er godt eller riktig språk, hva vi bør eller ikke bør gjøre med språk, og hvilke språkferdigheter man bør ha for å kunne regnes som del av en gruppe eller et samfunn. Alle disse forestillingene er grunnleggende verdiladde og normative, og sier noe om folkets oppfatninger og holdninger til språk og språkbruk. Holdningene og oppfatningene kan både tilhøre enkeltindivider og større institusjoner i samfunnet. Siden de sjelden er noe vi lærer eksplisitt, men tilegner også implisitt gjennom sosialiseringa, anses disse holdningene, forestillingene og oppfatningene ofte for *taus kunnskap*. Det er kunnskap vi har lært, men som vi ikke nødvendigvis klarer å sette ord på (Hårstad et al., 2021, s. 52).

Fornorskingspolitikken som ble ført ovenfor kvenene/norskfinnene er et eksempel på en språkideologi forfektet av staten som institusjon. Politikken har forankring i *purismen*, en ideologi med hensikt å skape klare språklige grenser der «korrekt språk og språkbruk» er sentrale elementer (Sandøy, 2003, s. 33). Puristisk ideologi kan uttrykkes på ulike vis, eksempelvis gjennom eksplisitte forhold som å tvangsflytte språkbrukere med «feil» språk fra hverandre (jf. behandlingen av kvenske/norskfinske og samiske barn), og gjennom mer implisitte forhold som overføring av puristisk tankesett. Lane (2010) viser hvordan staten oppnådde *ideologisk makt* over den kvenske/norskfinske befolkningen (s. 71–72). Gjennom årevis med assimileringstiltak adapterte folkegruppa idéen om at det kvenske/finske språket hørte til fortida, og at det norske var nå- og fremtidas språk. For Lanes intervjupersoner var det en selvfølge – en *common sense* – at barna ikke skulle lære kvensk/finsk. Det var opplagt at barna måtte lære det norske språket, for det var det som ville hjelpe dem senere i livet, og holde dem unna flest problemer og utfordringer. At denne holdninga fikk utbredelse blant den kvenske/norskfinske befolkninga har utvilsomt fått stor betydning for språkets status i dag. Etter at flere generasjoner har unngått å lære bort språket, er det kvenske (og finske) språket nær utryddelse i Norge. Konsekvenser av puristisk ideologi, kan dermed være stigmatisering, negative holdninger, diskriminering, og, i verste fall, språkdød.

Avslutningsvis er det viktig å nevne at det ikke bare er språklige ideologier som påvirker språkbruk, men at også språkbrukerne former kontekster og skaper nye ideologier gjennom sin måte å snakke og bruke språk på (Johansen, 2010, s. 26). Når flere snakker opp det kvenske språket og den kvenske/norskfinske kulturen, vil også holdningene til disse endre seg. På lang sikt kan dette føre at de negative holdningene til det kvenske/norskfinske erstattes med positive holdninger. Altså at det blir en *common sense* blant befolkningen at det kvenske/norskfinske er noe som finnes og noe ekte – og kanskje til og med noe som bør bevares. Når dette skjer har en ny ideologi etablert seg i samfunnet.

3.3 Språk og identitet

«Identitet har å gjøre med oppfatningen og karakteristikken av et *jeg*: hvem dette jeget er, og hvilken sosial eller kulturell tilhørighet vedkommende har,» skriver Mæhlum (2008, s. 107). I sitatet viser Mæhlum til det Le Page og Tabouret-Keller (1985) kaller *identify*, eller *identifisering*. Identifisering kan ha to betydninger; vi kan identifisere andre gjennom deres særegne kjennetegn, eller vi kan identifisere mindre enheter som medlem av større grupper. Her inngår også tanken om hvilke sosiale grupper *vi personlig* inngår i (s. 2). De to betydningene er tett knyttet sammen. Et individs atferd kan ha betydning for hvorvidt vedkommende anerkjennes som medlem av en større gruppe eller ei. Om man regnes som medlem av den større gruppa avhenger av hvilke kriterier som legges til grunn for medlemskap av gruppa. Dette forklares nærmere i kapittel 3.4, *Etnisitet*.

Innenfor sosiolingvistikken er det bred enighet om at det er tett forhold mellom språk og identitet. Le Page og Tabouret-Keller (1985) beskriver språklig atferd som «a series of *acts of identity* in which people reveal both their personal identity and their search for social roles» (s. 14). Altså at vi bruker våre språklige ressurser til å uttrykke personlig identitet, og til å vise tilhørighet til sosiale grupper. Mæhlum kaller dette skillet for to dimensjoner av identitetsbegrepet; *personlig* og *sosial identitet*. Den personlige identiteten er det som gjør et individ unikt fra alle andre, mens den sosiale identiteten er det som kvalifiserer individet til medlem av sosiale fellesskap (Mæhlum, 2008, s. 108). Basert på dette, kan en forestille seg at identiteten er todelt. Men Mæhlum understreker at et individs identitet utkrystalliseres i spenningsfeltet mellom det individuelle og det kollektive (s. 108). Vi skaper forståelsen av vår identitet i vårt eget hode, men som et resultat av det som skjer i møte med andre. Når vi samhandler med andre registrerer vi deres reaksjoner på oss og vår oppførsel. På bakgrunn av responsen vi får fra de rundt oss justerer vi atferden vår. Vi kan fortsette å oppføre oss som vi gjorde for å fortsatt bli oppfattet likt, eller justere atferden fordi vi ikke kjenner oss igjen i den personen de tror vi er. Slik påvirker andre menneskers reaksjon på oss hvordan vi betrakter oss selv, og hvordan vi velger å presentere oss for omverden senere (Mæhlum, 2008, s. 111). Vi bruker dermed andre som speil for å se hvordan *vi* og *vår identitet* er. Her er det viktig å understreke at reaksjonene fra de rundt oss er *våre* tolkninger av reaksjonene, altså ikke nødvendigvis det de rundt oss *faktisk* mener.

Ut over å skille mellom personlig og sosial identitet, finnes det ulike måter å forstå selve identitetsbegrepet på. Et vanlig skille er distinksjonen mellom en *essensialistisk* og en *konstruktivistisk identitetsforståelse*. Den essensialistiske forståelsen er den mest dagligdagse oppfatningen av identitetsbegrepet. Her forstås identiteten som en statisk størrelse. Identiteten er noe medfødt, evig og uforanderlig, selve «kjernen» av den vi er (Mæhlum, 2008, s. 108–109). Med en konstruktivistisk forståelse, forstås derimot identiteten som en dynamisk størrelse. Identiteten er midlertidig og endrer seg i tråd med ytre impulser. Mæhlum (2008) er kritisk til å kun se på identiteten fra ett av disse

synspunktene. Om en kun ser på identiteten gjennom et essensialistisk eller et konstruktivistisk syn vil viktige aspekter ved identiteten falle bort. Derfor argumenterer hun for å se identitet som en syntese av de to forståelsene (s. 109). Selv om alle mennesker har en «kjerne» i seg som er relativt stabil, består identiteten av komponenter som stadig er i endring – og heller ikke «den evige kjernen» er helt uforanderlig. Som følge av den ytre påvirkningen vi utsettes for gjennom et langt liv, vil dermed alle delene av vår identitet kunne endres.

Språket fungerer altså som identitetsmarkør for mennesker, men for noen grupper er det desto viktigere. I flerspråklig kontekst fungerer ofte språket som det ypperste symbolet på sosial, kulturell eller etnisk tilhørighet (Mæhlum, 2008, s. 123). Det er ikke slik at man nødvendigvis må beherske språket til folkegruppa for å kjenne på tilhørighet til gruppa, men språkets tilstedeværelse kan fortsatt oppleves som viktig for medlemmene. Dette gjelder blant annet for kvenene/norskfinnene som gjennom over hundre år med strenge assimileringstiltak så å si har mistet språket sitt. De siste tiårene har minoritetens medlemmer arbeidet hardt for å revitalisere og oppvurdere den kvenske/norskfinske kulturen. Dette arbeidet har primært vært knyttet til gjenoppliving av det kvenske (og finske) språket, noe som kan ha sammenheng med at språket er det tydeligste symbolet på folkegruppa i dag. Mens samene har flere symboler som signaliserer samisk tilhørighet (eks. klestradisjon, duodji, joik og reindrif) er det så å si bare språket som kan identifisere den kvenske/norskfinske minoriteten etter lang tid med fornorskingspolitikk. Det finnes riktig nok både kvensk/norskfinsk flagg og folkedrakt, men begge er av nyere opprinnelse og skapt i forbindelse med revitaliseringsarbeidet de siste tiårene.⁶

I forbindelse med slike revitaliseringsarbeid, dukker det ofte opp problemstillinger knyttet til hvilke kjennetegn som er viktige for å kunne regnes som et medlem av en minoritet (Stordahl 1993, i Mæhlum 2008, s. 123). Hvilke kriterier vi mener bør oppfylles for å kunne regnes som medlem av en folkegruppe kan tolkes som uttrykk for vår forståelse av identitetsbegrepet, og forholdet mellom språk og identitet. Med en essensialistisk identitetsforståelse kan arv og biologisk slektskap være et kriterium for kvensk/norskfinsk tilhørighet. Koblet opp mot språk vil en og kunne si at kvensk eller finsk *må* brukes for at man skal kunne kalle seg for kven/norskfinne. Til sammenligning vil man med en konstruktivistisk forståelse anerkjenne at identiteten er dynamisk; den kan både skapes og tilegnes. Mange av de som i dag kaller seg kvener/norskfinner har ikke vært kjent med sin kvenske/norskfinske bakgrunn tidligere og har dermed jobbet i nyere tid for å finne og konstruere *sin* kvenske/norskfinske identitet. Våre identitetsoppfatninger kan dermed også være avgjørende for hvordan vi forstår vår egen etniske tilhørighet.

3.4 Etnisitet

Hva en etnisitet er, har vist seg å være vanskelig å definere da forskere er uenige i hvilke kriterier som skal legges til grunn for vurderingen av om vi har å gjøre med en egen etnisk gruppe eller ikke. Forskerne Ronald Cohen, Max Weber og Anthony D. Smith er eksempler på personer som forstår etnisitetsbegrepet på tre ulike vis. Cohen knytter etnisitet til biologisk slektskap, mens Weber mener arv ikke er nødvendig for å tilhøre en etnisitet. For ham er individets subjektive oppfatning av gruppas felles opphav og fortid viktigere (Fought, 2006, s. 8–9). Smith (1986) forener de to forståelsene ved å trekke frem både biologi og subjektiv opplevelse som kriterier for hva en etnisitet er:

⁶ Kvenflagget ble lansert i 2001 (Kainun Institutti, u.d.), mens flagget ble skapt i 2009 og tatt i bruk i Norge i 2017 («Kvenflagget» 2022).

[T]he central dimensions of ethnic identity are: a collective proper name, a myth of common ancestry, shared historical memories, one or more differentiating elements of common culture, an association with a specific "homeland", and finally, a sense of solidarity for significant sectors of the population in question. Where this syndrome of elements is present we are clearly in the presence of a community of historical culture with a sense of common identity. (sitert i Ryymin, 2001, s. 52–53)

De ulike definisjonene viser at det er mange måter å forstå etnisitetsbegrepet på, og at det er de kriteriene hver enkelt vektlegger som bestemmer om en har å gjøre med en etnisk gruppe eller ei. Om en skal se forståelsen av etnisitet i lys av de ulike identitetsforståelsene, kan en si at Cohens syn er nært tilknyttet den essensialistiske forståelsen av identitet, mens Weber og Smiths syn er mer konstruktivistiske. I tillegg til å kartlegge hva vi mener «skal til» for å defineres som en etnisk gruppe, er det viktig å belyse *hvem* som har bestemt at gruppa er en etnisitet, og ikke minst hva navnet til denne folkegruppa skal være.

Ifølge Smith (1986) er et felles navn «a sure sign and emblem of ethnic communities, by which they distinguish and summarize their 'essence' to themselves» (sitert i Ryymin, 2001, s. 56). For å kunne identifisere seg med en gruppe man føler tilhørighet til, hjelper det at denne gruppa har et navn – eller et *etnonym*. Etnonymene til minoritetsgrupper er ofte omdiskutert, og betegnelsen til kvenene/norskfinnene er intet unntak. Som nevnt ble kvenene/norskfinnene først omtalt i Ottars beretning på 800-tallet. Han kalte folket for *Cwenas* og området de bodde i *Cwena land*. Senere har kvenbenevnelsen vært brukt i konge- og ættesagaer på 1200-tallet, i skattelister fra 1500-tallet, og av offentlige myndigheter siden 1700-tallet⁷. Felles for disse omtalene, er at det ikke er medlemmer av gruppa som har brukt *kven* om seg selv (Ryymin, 2001, s. 56). Det er alltid personer utenfra som har navngitt folkegruppa, og *kven* har derfor fungert som et *utgruppenavn*.

Mens utgruppenavnet stort sett har vært kvenrelatert, har etnonymet folkegruppa har brukt om seg selv, altså *inngruppenavnet*, variert i større grad. Noen fellestrekk for inngruppenavnene på 17- og 1800-tallet er at de var på finsk/kvensk språk, og at de sa noe om hvor man kom fra; som at man var fra Finland (*suomilaiset*) eller at man var bønder og jordbrukere som hadde migrert sørfra (*lantalaiset*) (Holmberg, 2020, s. 52). Denne navnetradisjonen fortsatte ut over 1900-tallet der inngruppenavnet var varianter av *finlender* eller *finskætta*, alle på kvensk/finsk språk (Ryymin, 2001, s. 56). *Kven* ble ikke tatt i bruk som inngruppenavn før *Norske Kveners Forbunds* mobilisering på 1980-tallet, og er fremdeles omdiskutert blant deler av minoriteten. I dag brukes dermed ulike betegnelser både som utgruppe- og inngruppenavn; som utgruppenavn har bla. staten landet på skråstrekbetegnelsen *kvensk/norskfinsk*, mens medlemmene av minoriteten benytter ulike kvensk- og finskrelaterte termer (jf. kapittel 2.2).

⁷ Folkegruppa ble blant annet kalt *kven* av den norske stat under fornorsningsperioden fra 1850-1970.

4 Metode

Denne studien er en kvalitativ intervjustudie med hensikt å undersøke hvilke tanker ungdommer i Øst-Finnmark har om kvenske/norskfinske forhold og sin kulturelle og språklige bakgrunn og identitet. For å finne svar på problemstillinga, har jeg gjennomført intervju med kvenske/norskfinske ungdommer i grupper og individuelt. I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for mine metodiske valg. Disse vil jeg greie ut for samtidig som jeg viser forskningsprosessen fra metodevalg, via planlegging og gjennomføring av feltarbeid, til bearbeiding og analyse av datamaterialet.

4.1 Kvalitative metoder

Det første metodiske valget forskeren må ta, er om hun skal benytte en kvantitativ eller kvalitativ tilnærming til prosjektet. Innenfor sosiolingvistiske studier er det ingen selvfølge at man skal velge den ene eller den andre tilnærmingen. Tidlige sosiolingvistiske studier var inspirert av William Labovs kvantitative tilnærming, mens kvalitative metoder har fått større plass innenfor forskningsfeltet i nyere tid (Akselberg, 2008, s. 151). I dag benyttes både kvantitative og kvalitative tilnærminger i sosiolingvistiske studier. Det er også ganske vanlig å benytte seg av en kombinasjon av de to for å finne frem til ønsket resultat. Hovedforskjellen mellom de to tilnærmingene er at den kvantitative søker å finne resultater og funn som er representative for en større gruppe mennesker, mens den kvalitative har enkeltindividet i fokus.

Innenfor sosiolingvistikken har kvantitative studier som mål å få oversikt over språksituasjonen i et område. Gjennom tall og statistikk kan forskeren trekke generaliserte slutninger. Funnene er ofte basert på så mange deltakere at de får gyldighet for flere enn enkeltindividene som deltok i undersøkelsen (Akselberg & Mæhlum, 2008, s. 77). Til sammenligning har de kvalitative studiene fokus på enkeltindividene. Målet er å få en dypere innsikt og forståelse av sammenhengene mellom språk og individene som bruker språket. Her henter forskeren kunnskap om individenes oppfatninger og tolkninger av den språklige virkeligheten de er en del av. Siden kvalitative studier er individorienterte er det vanlig å ha få prosjektdeltakere. Dette gjør at funnene ikke kan generaliseres på samme måte som funnene i kvantitative studier (Akselberg & Mæhlum, 2008, s. 78). Siden målet med denne studien var å få tak i ungdommers tanker og refleksjoner rundt deres bakgrunn og identitet, bestemte jeg tidlig at en kvalitativ tilnærming var mest hensiktsmessig for mitt prosjekt. Målet med studien var aldri å føre noen form for statistikk, men heller å bidra til å forklare eller kommentere årsaker til et fenomen. Den kvalitative tilnærmingen gir meg mulighet til å komme tett inn på intervjupersonene, noe som også gir meg tilgang til deres tanker og refleksjoner i større grad enn en kvantitativ tilnærming ville gjort.

Det finnes flere retninger innenfor det kvalitative perspektivet. Hvilken retning man befinner seg innenfor avhenger av hva forskeren ønsker å finne ut med sin undersøkelse. Min studie er influert av *fenomenologien*. Kvale og Brinkmann (2015) skriver at fenomenologiske studier har som mål å «forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene» (s. 45). For å få tak i individenes perspektiver er det nødvendig å gå i dialog med dem. Derfor er også intervju ofte den eneste datainnsamlingsstrategien som benyttes i fenomenologiske studier (Postholm, 2010, s. 43). Intervjuet gir forskeren innsikt i individenes *livsverden*, eller deres levde hverdagsverden (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). For å få frem så autentiske og

meningsfylte beskrivelser som mulig, er det ofte gunstig å gjennomføre semistrukturerte intervju.

4.2 Semistrukturert livsverdenintervju

De semistrukturerte livsverdenintervjuene ligner på dagligdagse samtaler, men i likhet med profesjonelle intervjuer har de et bestemt mål (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). Det betyr at forskeren i tillegg til å føre en samtale med individene hun forsker på også har et ansvar for å lede samtalen i riktig retning. For å sørge for at forskeren får svar på det hun lurer på er det nyttig å formulere en intervjuguide i forkant av intervjuet. Denne kan være en løst strukturert liste over tema forskeren vil inn på eller inneholde formulerte hoved- og oppfølgingsspørsmål.

Min intervjuguide (se vedlegg 2) inneholdt både en liste over temaer og en rekke spørsmål jeg ønsket å stille. Alle spørsmålene i intervjuguiden ble formulert med utgangspunkt i prosjektets problemstilling og forskningsspørsmål, samt i det jeg antok ungdommene kunne om temaet fra før. Det var viktig for meg at intervjuguiden bestod av fakta- og meningsspørsmål. Dette ville tilrettelegge for at ungdommene både fikk svare på «enkle» faktaspørsmål, og at de fikk spørsmål som åpnet for større refleksjon. Faktaspørsmålene fungerte ofte som en innledning til videre refleksjon, mens meningsspørsmålene var oppfølgingsspørsmål til disse. Et eksempel er spørsmålet om opplæringa i *kvensk eller finsk som andrespråk*:

1. «Har du/dere noen gang vurdert å slutte?»
2. «Hvorfor ville du/dere slutte?» eller «Hvorfor fortsatte du/dere med faget likevel?»

Det første spørsmålet er et faktaspørsmål fordi det har et fasitsvar; deltakerne må enten svare «ja» eller «nei». Det andre er et meningsspørsmål fordi de er nødt til å begrunne svaret de ga på spørsmål 1.

I tillegg til å stille spørsmål hadde jeg forberedt en samtalestartende aktivitet som innledning til intervjuets hoveddel. Etter å ha gått gjennom noe bakgrunnsinformasjon ba jeg ungdommene om å skrive ned alt de tenkte på når jeg sa navnet på stedet de kom fra. De fikk tenkeskrive i to minutter før vi gikk gjennom det de hadde skrevet ned/tenkte på. Allerede her ble samtalen rettet mot kvenske/norskfinske kulturelement (som sauna og mattradisjoner) og kvensk/finsk språkkompetanse.

Selv om jeg hadde skrevet en intervjuguide delt inn i flere hovedtema, ble ikke denne presist fulgt. Jeg stilte spørsmål i den rekkefølgen som var mest naturlig i hvert enkelt intervju, og fant i tillegg på alternative oppfølgingsspørsmål underveis. I gruppeintervjuene fikk også ungdommene mulighet til å bygge videre på hverandres utsagn uten at jeg stilte oppfølgingsspørsmål eller kommenterte det som ble sagt. Denne oppbyggingen gjør intervjuet semistrukturert; intervjuguiden sørget for at vi berørte alle temaene jeg ønsket slik at jeg senere kunne sammenligne ungdommenes svar med hverandre, mens intervjuets samtalenære struktur ga ungdommene mulighet til å reflektere sammen over spørsmål og påstander samtidig som de fikk være med å styre samtalens retning.

4.3 Forskningsprosessen

I arbeidet fra idé til produkt, har jeg vært nødt til å ta en del valg og beslutninger. I dette delkapitlet vil jeg presentere prosessen fra utvalg av intervjupersoner, via gjennomføring av intervju, til analyse og bearbeiding av materiale.

4.3.1 Valg av forskningsdeltakere

I forkant av intervjuene var det ikke bare intervjuguiden som måtte forberedes – jeg måtte også finne intervjupersoner. Dette viste seg å være en noe utfordrende oppgave. I begynnelsen av prosjektet var det NORUT-rapporten om det synkende elevtallet i faget *kvensk eller finsk som andrespråk* (Nygaard & Bro, 2015) som vekket nysgjerrigheten min. Derfor ønsket jeg å komme i kontakt med ungdommer med tilknytning til denne statistikken; både elever som har faget i dag, og elever som har sluttet med faget gjennom utdanningsløpet. Videre bestemte jeg meg for å forske i Øst-Finnmark, delvis fordi jeg visste at det kvenske/norskfinske hadde sterk forankring her, og delvis fordi jeg hadde kontakter i området allerede. For å sikre så bevisste og utfyllende refleksjoner som mulig, ønsket jeg å snakke med eldre elever. Det var også viktig at valget om å slutte/fortsette med faget var så ferskt som mulig. I tillegg til å ha/ha hatt faget og være bosatt i området, måtte altså deltakerne være fylt 16 år, og ha tatt valget om å slutte i løpet av eller etter ungdomsskolen.

For å finne elevene som har faget i dag, kontaktet jeg skoler jeg visste tilbød faget *kvensk eller finsk som andrespråk*. Her fikk jeg raskt kontaktinformasjon til potensielle forskningsdeltakere. Jeg spurte også skolene om tips til personer som hadde sluttet med faget i senere tid, men det viste seg å være vanskelig for skolene å svare på da de ikke hadde noen oversikt liggende. Når jeg i tillegg søkte etter intervjupersoner som hadde fylt 16 år, og som helst hadde tatt valget om å slutte i løpet av eller etter ungdomsskolen, ble en allerede liten gruppe potensielle deltakere innskrenket til en enda mindre gruppe. Etter telefoner og mailer til skolene i området, samt noen innlegg på lokale Facebook-grupper, satt jeg til slutt igjen med sju deltakere; seks som har faget i dag, og én som sluttet med faget etter 10. klasse. Du kan lese et portrett av deltakerne i innledinga til kapittel 5, *Analyse*.

4.3.2 Gjennomføring av intervju

Jeg gjennomførte to typer intervju, ett individuelt og tre i grupper. Eleven som hadde sluttet med faget ble intervjuet alene, mens resten ble intervjuet i par. I utgangspunktet tenkte jeg å kun gjennomføre gruppeintervju, men siden det var vanskelig å finne personer som har sluttet med faget, endte det med at hun som hadde sluttet ble intervjuet alene. Jeg valgte å ikke intervjuer henne sammen med et av parene fordi jeg ikke ville sette personer med ulik bakgrunn/ståsted sammen. Dette var for å forhindre potensiell diskusjon eller krenkelse mellom meningsmotstandere i intervjusituasjonen. Intervjuparene ble primært dannet ut fra klassetrinn. Dette var for å sikre større trygghet i situasjonen, som igjen ville tilrettelegge for at de kunne samtale med hverandre i større grad. Ett av parene bestod av en VG1- og en VG3-elev, men jentene kjente hverandre godt fra før, så samtalen virket ikke preget av noe dårligere forhold eller dynamikk enn samtalen med de andre intervjuparene.

Videre satte et smitteutbrudd med Covid-19 stopper for at alle intervjuene praktisk kunne foregå på samme vis. Det individuelle intervjuet og ett gruppeintervju ble gjennomført på grupperom på skolen, mens de resterende gruppeintervjuene foregikk digitalt. I ett av de digitale intervjuene hadde den ene deltakeren et defekt kamera som gjorde at jeg mistet tilgang til hennes kroppsspråk, mimikk og andre ikke-verbale responser. Alle disse forholdene kan ha hatt betydning for utfallet til de ulike samtalen og for fortolkningen av dem. Til tross for ulik praktisk gjennomføring var intervjuene omtrent like lange. Gruppeintervjuene varte mellom 50 og 60 minutter, mens det individuelle varte i 45

minutter. Om dette er en indikasjon på at de praktiske forholdene ikke spilte noen stor rolle likevel er ikke mulig å konstatere.

Intervjuene ble gjennomført i en tidsperiode på tre dager. Jeg var bare i området i halvannen uke, noe som gjorde det praktisk nødvendig å gjennomføre intervjuene på det bestemte tidspunktet. Jeg kunne riktig nok gjennomført alle intervjuene digitalt, men jeg ønsket å møte ungdommene fysisk i den grad det var mulig. Intervjuene ble tatt opp med diktafon. Dette var for å sikre etterprøvbareheten – altså at det deltakerne sa ble riktig fremstilt i tekstmaterialet (Neteland, 2020, s. 56). Opptakene gjorde at jeg kunne lytte til deres utsagn flere ganger dersom jeg hadde behov for det, noe som var spesielt nyttig i bearbeidingen av datamaterialet. Lydopptakene gjorde også at jeg kunne være mer tilstede i samtalene. Siden jeg ikke trengte å bruke tid på å skrive ned alt ungdommene sa underveis, kunne jeg heller konsentrere meg om å lytte, fortolke og tenke ut mulige eller nye oppfølgings spørsmål.

4.3.3 Bearbeiding og analyse av datamaterialet

Det første steget i bearbeidingen av datamaterialet var å transkribere intervjuene. Her var fokuset å få frem meningen i det deltakerne sa på en så autentisk måte som mulig. Transkriberingen ble gjort kort tid etter feltarbeidet slik at mine minner og inntrykk fra intervjuene fortsatt var ferske. Opprinnelig tenkte jeg å transkribere talemålsnært for å sikre at det ungdommene *faktisk* sa kom frem. Men etter å ha veid ulike hensyn opp mot hverandre, landet jeg på en bokmålsnær transkripsjon. Dette valget knyttet primært til leservennlighet, men har og en språkteoretisk forankring. Selv om det ikke finnes noen nedskrevne regler for hvordan vi skal skrive talemålsnært/på dialekt, er ikke talemålsnær skrivning en verdifri handling. Vi bestemmer hvilke dialektale trekk vi ønsker å inkludere i skrifta, og hvilke vi skal ekskludere. Rettskrivningsreglene er altså basert på vår personlige oppfatning av hva som er rett og galt (Sandøy, 2008, s. 174). Valgene vi tar kan derfor indikere hvilke holdninger vi har til språk generelt og den bestemte varieteten spesielt.

Et eksempel på et valg jeg måtte tatt stilling til i transkripsjonen av mine intervju, er skillet mellom infinitivsmerket «å» og konjunksjonen «og». På deltakernes talemål uttales de to ordene helt likt (/å/). Dermed finnes det sannsynligvis også noen som skriver ordene likt («å») når de skriver talemålsnært. Dersom jeg hadde skrevet ordene med samme ortografi, kunne det skapt misforståelser for oppgavens lesere. Videre kunne et aktivt valg av normalortografi for ordene ha opplevdes som et overtramp av andre som skriver talemålsnært. Siden fokuset i studien ikke var å kartlegge måten personene snakker på, var det dermed hensiktsmessig å transkribere på bokmål. Ellers har jeg markert pauser, nøling og paralingvistiske forhold som vist i tabell 1.

Tabell 1: Transkripsjonsnøkkel.

..	Kort tenkepause/nøling (1-2 sekund)
...	Lang tenkepause/nøling (2-5 sekund)
[ord]	Overlapping
(ord)	Paralingvistisk informasjon, som latter eller sukk
[TEKST]	Informasjon som er fjernet for anonymitet
tekst-	Avbrutt tekst
tekst	Trykk på ord
[...]	Utelatt tekst

I arbeidet med transkriberingen støttet jeg meg på programmet *ELAN*⁸. Dette lot meg kommentere og markere lydsporene slik at jeg lettere kunne finne frem til konkrete ytringer dersom jeg hadde behov for å lytte til disse igjen (se figur 2). Altså brukte jeg ELAN til å kode datamaterialet. Kvale og Brinkmann (2015) skriver at koding innebærer «at man knytter et eller flere nøkkelord til et tekstsegment for å tillate senere identifisering av en uttalelse» (s. 226). Figur 2 viser hvordan jeg la til kommentarer i lydsporene, og hvordan dette dannet det kodede datamaterialet. Jeg la også til lignende kommentarer i *Word*-fila til de transkriberte intervjuene.

Figur 2: Skjermdump fra annoteringsprogrammet ELAN.

Siden intervjuene var ganske lange, er de ikke vedlagt i sin helhet, men kortere utdrag er lagt ved i analysen der de blir kommentert. Når jeg viser til sitat fra intervjuene i analysen bruker jeg deltakernes pseudonavn foran deres ytringer og mitt eget (Kristine) foran mine ytringer. I noen tilfeller er det ikke nevnt hvem som har sagt ytringen. Dette er for å sikre deltakerens anonymitet i utsagn som kan oppleves følsomme eller personlige.

Etter koding og transkribering startet kategoriseringsprosessen. Kvale og Brinkmann (2015) kaller kategorisering «en mer systematisk begrepsdannelse rundt en uttalelse som skaper forutsetninger for kvantifisering» (s. 226). Mens jeg kodet samtidig som jeg transkriberte intervjuene, ble kategoriseringen gjort i det ferdig transkriberte materialet. Siden jeg ønsket å finne tendenser som kunne beskrive holdninger og samfunnsforhold i området jeg forsket på, var det viktig å få ytringer fra deltakerne som berørte samme tema eller svarte på samme spørsmål inn i et system der de kunne sammenlignes. Jeg lagde tabeller der jentenes svar på samme eller lignende spørsmål, og refleksjoner rundt samme tema ble plassert sammen. Figur 3 viser et utdrag fra en slik kategoriseringstabell.

I analyseprosessens neste steg lette jeg etter sammenhenger i materialet som kunne knyttes til mer overordna teoretiske nivå som språkholdninger, språkideologier og identitet. Figur 4 viser et utdrag fra denne tabellen. Denne tabellen har senere blitt brukt som utgangspunkt for drøftingskapitlet.

⁸ Se ELAN (2022) for nedlastingsinfo og Sloetjes & Wittenburg (2008) for mer detaljert beskrivelse av programmet.

Etnisk gruppe/tilhørighet/identitet	
Anne	<p>13-20: «Mjaa.. Jeg vil også si kvensk og ... finsk, egentlig. Det er sånn.. Ja fordi bestefar er jo egentlig fullt finsk, men han kaller seg kvensk, så ... Mm.. <i>*Så på bakgrunn av at han er fullt finsk, så vil du si at dere kan være finsk eller kvensk?*</i> Ja, egentlig. Det er egentlig det samme hva du kaller meg. Alt funker.»</p> <p>443-446: «Mamma snakker jo om hvor mye liksom hun.. Det er liksom en sorg for henne at hun ikke har lært finsk. Det er derfor hun prøver å lære seg det nå. Og sånn der.. Syns det er så artig at hun lærer seg det, liksom. Så det er jo litt av den der tingen da, liksom. At man .. Med at man ser liksom hvor mye hun savner det, og da at man er motivert til å lære det, da.»</p>
Birgit	<p>3-10: «Mmm.. Jeg vil si hovedsakelig norsk, men på min bestefar sin side, så ... vil jeg si kvensk. <i>(Er det langt tilbake i slekta, eller va det at bestefar var kvensk?)</i> Eeeh, han kalte seg selv for kvensk. Han brukte å snakke kvensk til oss og han kunne prate det fullt ut. [Kall meg] norskfinsk eller kvensk går greit, begge deler.»</p> <p>Tema i familien?</p> <p>447-452: «Nei, jeg.. Jeg tror vi diskuterte det en gang sånn da min mamma og Cathrine sin mamma dro på et finskkurs sammen, og jeg tror da diskuterte vi i alle fall vår tilknytning til det kvenske og ... Jeg vet ikke, bare noen gang så kommer bare temaet opp. Og sånn, jeg tror når det var alt det der.. når de sku finne ut av det kvenske flagget, så diskuterte vi det, og sånn.. Sånn litt forskjellig. Jeg vet ikke, noen ganger bare kommer det opp som samtaleemne, liksom. Det er litt vanskelig å forklare situasjonen om når det kommer opp.»</p>
Cathrine	<p>17-29: «Jeg vil kanskje si at det er blanding av kvensk og norsk. Eller altså, vi har jo ikke akkurat mye kvensk i hverdagen og sånn, men jeg vil jo si at vi alle, på en måte, har en slags følelse av at vi tilhører den kvenske... ja, kvensk. <i>*Er det både mamma og pappa sin side som er kvensk?*</i> Ja <i>*Begge er fra STED, eller STED?*</i> Eh nei, pappa er fra STED. <i>*Så om du skulle valgt, så ville du ha kalt deg og familien din for kvensk, da?*</i> Ja.»</p>

Figur 3: Kategorisering av datamaterialet

Hvordan snakker et utvalg ungdom i Øst-Finnmark om sin kvenske/norskfinske bakgrunn og kulturelle og språklige identitet?		Forskningsspørsmål 3
		«Årsaksforklaring»: ideologi? diskurs?
Forskningsspørsmål 1	<p>Betydning (spørsmål 1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Usikre, men det har noe med innvandring fra Finland å gjøre. <p>«Tenker på» (spørsmål 2)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Slekt, eldre generasjon i området, <u>badstu</u> og jordbruk – Satt opp mot «norskfinsk» for å definere begrepet. Forstår da kvensk som eldre innvandring, og norskfinsk som innvandring som skjer i dag <ul style="list-style-type: none"> o MEN! Noen mener også at de har hørt at kvener og norskfiner er det samme folket. <p>Holdning til kvenbegrepet og det å være kvensk/norskfinsk</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ungdommene mener det er positivt å være kven, og at begrepet i seg selv er positivt ladd. Begrunner dette bla. med at det har kommet monumenter, museer og lignende som formidler kvensk/norskfinsk kultur og språk. – De vet at andre kan være negative. «Ikke kall meg kven, det er et skjellsord» – Dina skjønner ikke hvorfor man skal være negativ når det «bare er en folkegruppe, liksom». Anne peker på lignende forhold når hun nevner at «vi bor jo her, der de fleste har kvensk avstamning uansett. Det er jo liksom vanlig her» 	<p>Ungdommene peker på de samme elementene når de skal snakke om kvensk/norskfinsk kultur. Vitner om en etablert forståelse av hva begrepet/fenomenet innebærer.</p> <p>Samtidig er alle usikre på hva som <i>egentlig</i> ligger i kvenbegrepet, og bruker «norskfinsk» som hjelp når de skal forsøke å lage en definisjon.</p> <p>Holdningene kan drøftes med utgangspunkt i historien, både nasjonalt og lokalt.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Fornorskning som nasjonal språkideologi <ul style="list-style-type: none"> o Kvenene/norskfinnene har endret synet <i>på seg selv</i> gjennom fornorskinga. Skambelagt. – Inngruppe- og utgruppenavn: I Øst-Finnmark har de tradisjonelt ikke brukt «kven» om seg selv. Brukte «suomalaiset» («finlendere») og andre lignende ord. – «Kvensk» kan føles som et overtramp fra myndighetene da det bla. ble brukt under fornorskinga. Få i gruppa har selv brukt navnet. Kun brukt som inngruppenavn siden ca. 1980 (mobilisering fra Norske Kveners Forbund).

Figur 4: Kategorisering av datamaterialet.

4.4 Forskningsetiske betraktninger

Siden jeg skulle behandle personopplysninger meldte jeg prosjektet til NSD (*Norsk senter for forskningsdata*) i forkant av datainnsamlingen. I søknaden la jeg ved intervjuguiden slik at NSD skulle få innsikt i hvilke personopplysninger jeg kom til å behandle. Jeg la også ved informasjonsskriv og samtykkeskjema som skulle sendes til deltakerne. NSDs vurdering av prosjektet (vedlegg 3) kom i januar 2022. Dette ble mitt klarsignal til å starte planlegging og organisering av intervjuene. Jeg sendte dermed informasjonsskriv og samtykkeskjema (vedlegg 1) til forskningsdeltakerne. Her ble deltakerne informert om målet med prosjektet, hvorfor de var interessante å snakke med, hvordan intervjuene ville

foregå, og hva en deltakelse i prosjektet ville innebære for dem. Etter datainnsamlingen ble lydopptakene og de anonymiserte transkripsjonene oppbevart i NTNUs skylagringsystem. Dette var blant annet fordi jeg satt på informasjon om deltakernes etnisitet. Ifølge personopplysningsloven artikkel 9 regnes etnisitet som *særlig kategori av personopplysninger*. NTNUs retningslinjer sier at slike opplysninger må oppbevares på fortrolig vis (NTNU, u.å.a), og oppgir *Microsoft OneDrive* som en mulig lagringsplass (NTNU, u.å.b).

I arbeid med de forskningsetiske problemstillingene har jeg reflektert en del over min rolle som forsker generelt, og på dette prosjektet spesielt. Postholm (2010) understreker at kvalitative studier aldri kan bli objektive fordi forskeren er selve «instrumentet» i forskningsprosessen (s. 127). Det er forskeren som samhandler med intervjupersonene og som dermed personlig samler inn dataen. Samtidig er det også forskeren som har bestemt seg for å forske på det bestemte emnet. Dette valget hører ofte sammen med et teoretisk eller ideologisk ståsted, en personlig erfaring eller et bestemt interessefelt – altså er prosjektet sjelden blottet for verdier. Dette gjaldt også min studie. Interessen for å forske på temaet hang sammen med min personlige erfaring og oppvekst, samt interessen for nasjonale minoriteter og språk. Videre var det en del år siden jeg hadde flytta fra området, og jeg var nysgjerrig på statusen til den kvenske/norskfinske folkegruppa, og da særlig kvenbegrepet, i området i dag. Masteroppgaven ble da en gyllen mulighet til å få innsikt i disse forholdene. Men i dette lå også en utfordring. For å få svar på spørsmålene var jeg nødt til å forske på et sted jeg har tilknytning til og meninger om. Derfor var jeg oppmerksom på at det kunne bli vanskelig å holde en distanse til feltet og deltakerne i studien. Men siden jeg ikke hadde bodd i området siden 2015, og siden mine intervjupersoner var mellom åtte og ti år yngre enn meg, vurderte jeg vårt forhold som distansert nok til at en viss objektivitet og distanse kunne opprettholdes.

Selv om det å forske på noe man har så nær tilknytning til kan by på utfordringer knyttet til studiens objektivitet, finnes det også fordeler ved dette. Siden jeg er fra Øst-Finnmark selv, kjenner jeg godt til historien, miljøet og kulturen i området. Jeg kjenner også til ord og uttrykk med kvensk/finsk opprinnelse som er typiske for varieteteten i området. Min personlige tilknytning gjorde at jeg ikke trengte å bruke like mye tid på å sette meg inn i språk, kultur og normer som forskere uten personlig tilknytning til området måtte ha gjort. Denne innsikten var og nyttig å ha med inn i intervjuene. Jeg brukte ofte min egen erfaring som eksempel om jeg ønsket mer utdypende svar. Dette opplevde jeg som en bidragsyter til at flere av jentene deltok i større grad, og til at de nådde et høyere refleksjonsnivå rundt flere av spørsmålene. Mine innspill kan derimot også ha hatt noe å si for meningsdannelsen i intervjuene. Spørsmål som hvem som bidrar mest til meningsdanningen, og hvem som introduserer nye tema og vinklinger, var derfor noe jeg måtte reflektere over i bearbeidingen av materialet.

5 Analyse

Gjennom å analysere hvordan deltakerne snakker om kvenske/norskfinske forhold forsøker jeg i denne oppgaven å kommentere hvilke holdninger folk i Øst-Finnmark kan ha til folkegruppa og språket kan i dag. Analysen og drøftinga gjøres med utgangspunkt i mine tre forskningsspørsmål presentert i innledninga. Jeg minner om formuleringa:

1. Hvordan forstår ungdommene kvenbegrepet og hvilken tilknytning har de til begrepet?
2. Hvilken rolle mener ungdommene at de har i bevaring og videreføring av kvensk/norskfinsk språk og kultur?
3. Hvordan kan funnene i spørsmål 1 og 2 forstås som uttrykk for språkideologier som har gjort – og gjør – seg gjeldende i Øst-Finnmark?

Spørsmålene vil jeg besvare i de neste to kapitlene, *Analyse* og *Drøfting*.

Analysekapitlet (kapittel 5) er en deskriptiv analyse med fokus på jentenes beskrivelser og tanker rundt kvenske/norskfinske forhold. Jeg går inn i intervjuene og beskriver hvordan de snakker om kvenbegrepet og deres etnisitet, før jeg så viser hva de tenker om fremtida til kvensk/norskfinsk kultur og språk, og deres rolle i bevaring og videreføring av disse. I dette kapitlet henvender jeg meg dermed til forskningsspørsmål 1 og 2.

Det betyr at jeg vil behandle forskningsspørsmål 3 i oppgavens drøftingskapittel (kapittel 6). Dette er en mer teoretisk forankret analyse der jeg undersøker hvordan ytringene fra del 1 kan ses i lys av perspektiver fra teorikapitlet (kapittel 3) og mulig forklares med historiske forhold (vist i kapittel 2).

Før jeg går i gang med analysen, vil jeg gi en kort presentasjon av deltakerne i studien. Deltakerne er jenter mellom 16 og 20 år som er oppvokst og bosatt i Øst-Finnmark – noen i en liten by, og andre i ei nærliggende bygd. Samtlige har hatt faget *kvensk eller finsk som andrespråk* (de har hatt finsk) fra 1. til 10. trinn. Én av jentene sluttet med faget etter ungdomsskolen, mens de resterende seks fortsatte med faget på videregående. For å sikre anonymitet har alle jentene fått fiktive navn. Hvilket sted de er fra er ikke spesifisert, men det nevnes om de har vokst opp i bygd eller by. For bedre forståelse av hvem jentene er har jeg skrevet et lite portrett av dem her. Jentene som er beskrevet i samme avsnitt er intervjuet sammen. De er og intervjuet i rekkefølgen de blir presentert. Dette nevnes fordi innsikten og erfaringen fra de første intervjuene ble tatt med til de neste.

«Anne» er oppvokst i en bygd og har kvensk etternavn. Hun ble intervjuet sammen med «Birgit» som er oppvokst på samme sted og som også har kvensk etternavn. Begge har fortsatt med *finsk som andrespråk* på videregående.

«Cathrine» er oppvokst i samme bygd som Anne og Birgit og har også kvensk etternavn. Hun ble intervjuet sammen med «Dina» som er oppvokst i samme bygd, men har norsk etternavn. Både Cathrine og Dina har fortsatt med *finsk som andrespråk* på videregående.

«Emilie» er oppvokst i en liten by og har norsk etternavn. Hun ble intervjuet sammen med «Frida» som er oppvokst i samme by og har kvensk etternavn. Begge har fortsatt med *finsk som andrespråk* på videregående.

«Guro» er oppvokst i en liten by og har kvensk etternavn. Hun ble intervjuet alene fordi hun var den eneste som hadde sluttet med *finsk som andrespråk* etter grunnskolen.

5.1 Etnisk tilknytning

For å finne ut hvilken tilknytning ungdommene hadde til kvenbegrepet innledet jeg med å spørre om deres etnisitet. Først spurte jeg hvilken etnisk gruppe de mente at de og deres familie tilhørte. Dette var for å kartlegge deres tilknytning til kvenske/norskfinske forhold ut over at de har hatt *finsk som andrespråk* på skolen. Dinas svar viser et eksempel på svar jeg fikk:

- Kristine:** Hvilken etnisk gruppe vil du si at du og din familie tilhører? Da tenker jeg på nordmenn, kvener, finlendere, samer, blanding eller noe annet.
- Dina:** Mmmmm.. nordmenn. Ja.
- Kristine:** Men har dere en del av familien som er finsk eller kvensk, eller?
- Dina:** Ja, vi har vi har jo finske forfedre, men jeg tenker ikke på det, sånn egentlig. Jeg synes fortsatt at vi bare er norske.
- Kristine:** Hvor langt tilbake er de finske?
- Dina:** Ehm.. Sikkert.. hvis du tenker de som er **mest** finske, så tror jeg det er oldeforeldre, egentlig. Eller tippoldeforeldre.
- Kristine:** Ok. Og hvis du skulle valgt. Nå sier du selv at du er norsk, men hvis jeg skulle kalt deg og familien din for noe, ville du da sagt finsk, kvensk, norskfinsk, etterkommere av finske innvandrere, etterkommere av kvenene, eller noe annet?
- Dina:** Eehm, etterkommere av finske innvandrere.

Utdraget viser hvordan Dina i svar på spørsmålet definerer sin etnisitet, samt hvordan hun oppfatter familiens etnisitet. Dinas selvskrevne identitet er norsk, mens familien har finske forfedre. De i familien som var «**mest** finsk» er noen generasjoner tilbake. Hva hun legger i «*mest*» finsk er vanskelig å si, men jeg antar hun sikter til de som migrerte fra Finland. Til tross for ganske lik slektsbakgrunn svarer ikke alle ungdommene likt på spørsmålet. Birgit er et eksempel:

- Birgit:** Jeg vil si hovedsakelig norsk, men på bestefars side, så ... vil jeg si kvensk. [...] Han kalte seg selv for kvensk. Han brukte å snakke kvensk til oss og han kunne prate det fullt ut.
- Kristine:** [...] Vil du helst at jeg skal kalle deg for kvensk, finsk eller norskfinsk?
- Birgit:** Du kan kalle meg norskfinsk eller kvensk, begge deler går greit.

Familiemedlemmene Dina og Birgit regner som «helt» kvenske/finske er nesten like mange generasjoner tilbake. Dina sier at det er hennes olde- eller tippoldeforeldre som var finske, mens Birgit sier at bestefaren hennes kalte seg kvensk. Her er det interessant at Birgits bestefar kalte seg kvensk, mens Dinas bestefar, som er av samme generasjon, tilsynelatende ikke gjør det. Denne selvidentifiseringen virker også å være videreført med generasjonene. Birgit kaller seg kvensk/norskfinsk fordi bestefaren gjorde det, mens Dina ikke gjør det – mulig fordi generasjonen som «kan regnes som **mest** finsk» var en generasjon hun ikke har kjent personlig.

Lignende argumentasjon finner jeg og hos de andre jentene. De har alle beste- eller oldeforeldre som «var», eller kalte seg, kvenske/finske. Men hvorvidt de selv kaller seg for kvener, norskkvener eller norskfinner, ser ut til å avhenge av deres kontakt med disse familiemedlemmene. Datamaterialet viser en tendens til at de som kaller seg for kvener, norskkvener eller norskfinner (Anne, Birgit, Cathrine, Guro og Frida) har vært i kontakt med de familiemedlemmene som også kalte seg kven eller (norsk)finner. Her er det nødvendig å tilføye at Frida kaller seg norskfinsk fordi moren er fra Finland. Hun sier at

farens slekt er kvensk «langt tilbake», og at de derfor er etterkommere av kvenene, men at hun personlig kaller seg norskfinsk fordi moren «er *finsk*-finsk». Til sammenligning kaller Dina og Emilie seg for henholdsvis etterkommere av finske innvandrere, og etterkommere av kvener. Basert på det de sier i intervjuene virker det ikke som de har vært i direkte kontakt med noen i slekta som uttalt har identifisert seg som kven eller (norsk)finske.

Analysen av datamaterialet viser og en annen tendens for begrunnelse av etnisk tilhørighet. Samtlige av jentene som uttrykker at de er kvener, norskfinner eller norskkvener har brukt eller hørt kvensk eller finsk språk i familien. Altså sier både Anne, Birgit, Cathrine, Frida og Guro at de har vært i kontakt med minst ett av språkene utenfor finskundervisninga. Koblinga mellom etnisk tilhørighet og språk er og noe jentene drar inn i samtalen på eget initiativ. I utdraget over sier for eksempel Birgit sier at hun er kven/norskfinne fordi bestefaren «kalte seg for kvensk». Hun følger så opp med å si at han brukte å snakke kvensk, og at han snakket språket flytende. Også Guro forteller om sin etniske tilhørighet på lignende vis. «Pappa sin side er finsk eller kvensk [...] og oldemor snakker finsk til meg,» sier hun.

Mens de som har vært i kontakt med språket definerer seg som kvener, norskfinner eller norskkvener, sier Dina og Emilie at de er norske, men etterkommere av henholdsvis finske innvandrere og kvener.⁹ Felles for Dina og Emilie er at de omtrent ikke har vært i kontakt med det finske eller kvenske språket utenfor finskundervisninga. Dina sier at foreldrene og besteforeldrene hennes bruker enkelte finske ord og uttrykk i dagligtalen, men presiserer at dette «ikke er ordentlig finsk, bare bygdefinsk». Når hun forteller om sin finske bakgrunn sier hun òg at «de som er *mest* finske» er olde- eller tippoldeforeldrene (jf. utdraget over). Hun utdyper aldri hva hun legger i det å være «mest» finsk, men det er mulig at hun nevner denne generasjonen fordi det var de som migrerte til området, hadde tette bånd til Finland, og som dermed med større sannsynlighet brukte det finske/kvenske språket i hverdagen. Emilie på sin side bruker opplæringa i *finsk som andrespråk* som begrunnelse for hvorfor familien ikke er kvensk i dag. «Jeg vil ikke si vi er kvenske, for jeg er den eneste i min familie som har lært finsk på skolen,» sier hun. Emilie kobler altså sammen kvensk identitet og det å lære språket (på skolen). Jeg tolker dermed det å kunne eller å bruke språket som et av hennes kriterium for å ha tilhørighet til folkegruppa.

Resten av jentene sier ikke eksplisitt at språket markerer en kvensk/norskfinsk identitet eller tilhørighet, men analysen av datamaterialet viser likevel at det kun er de som har vært i kontakt med det kvenske eller finske språket utenfor finskundervisninga som kaller seg kvensk, norskkvensk eller norskfinsk – altså fremstår språkets tilstedeværelse som en viktig faktor for hvorvidt de kaller seg kvener, norskfinner, norskkvener eller «bare» etterkommere disse.

5.2 Kvensk, finsk, norskfinsk...?

Etter at ungdommene hadde definert seg selv etnisk, ønsket jeg å finne ut hvordan de forstod kvenbegrepet. For å få svar på dette stilte jeg ulike spørsmål. Først spurte jeg om de visste hva kvenbegrepet *betydde*. Jentenes svar vitner om en del usikkerhet, og det eneste som kom fram var at det har «noe med innvandring fra Finland å gjøre». I tillegg til å si at det har «noe» med finsk innvandring å gjøre, uttrykker flere at de synes

⁹ Dina kaller seg riktig nok primært norsk, men velger *etterkommere av finske innvandrere* når hun blir spurt om å velge en kvensk-/finskrelatert term (jf. utdraget over).

kvenbegrepet er vanskelig å gi en konkret definisjon på. Denne usikkerheten mener jeg og bruken av «noe» kan signalisere.

Da jeg spurte hva de *tenkte på* når de hørte kvenbegrepet, fikk jeg derimot mer utfyllende svar. Samtlige nevnte fortsatt finsk innvandring, men også slekt og den eldre generasjonen i området, samt kulturelementer som sauna, mattradisjoner og jordbruk ble nevnt. Flere satte også kvensk opp mot norskfinsk i et forsøk på å definere begrepet. Da ble kvensk forstått som eldre innvandring og norskfinsk som innvandring som skjer i dag. Eksempelvis ble Frida og Emilie enige i at Frida er norskfinsk fordi foreldrene kommer fra Norge og Finland. Dina resonerte seg frem til tilnærmet samme definisjon, som samtalepartner Cathrine sa seg delvis enig i:

- Dina:** Ja, da [om du er norskfinne] føler jeg at du er, på en måte, halvt finsk. At du har en helt norsk mor og en helt finsk far, eller noe sånt. At du liksom er mer blanding. Ikke sånn at du.. At det har gått.. at det har forsvunnet i generasjoner, da.
- Cathrine:** Ja, det var kanskje et godt eksempel på det. Altså, for jeg tenker ikke når jeg hører *norskfinner* at det er de samme som kvenene, da. Men det er jo mange som mener at det er det samme. Men det var egentlig ganske bra det du sa om at *norskfinner* er- eller, det kan kanskje tenkes at det er sånn [utydelig], at man har mor og far fra Norge og Finland.

Utdraget viser at Dina og Cathrine forstår norskfinnene som noen som har innvandret i nyere tid, mens kvenene er de finskspråklige som migrerte for mange år siden. Dina nevner også at det kvenske er noe som «har forsvunnet i generasjoner». Cathrine sier seg delvis enig i sammenligningen, men legger og til at hun vet at noen regner kvenene og norskfinnene som det samme folket i dag. Til tross for denne innsikten godtar hun Dinas skille mellom kvenene og norskfinnene. Grunnen til at hun godtar denne distinksjonen tror jeg kan henge sammen med et behov for strukturering og kategorisering. Når de to betegnelsene plasseres i selvstendige bokser vil de være enklere å håndtere og forstå. Skillet mellom betegnelsene vil dermed ikke oppleves like diffust som før.

At kvenbegrepet er vanskelig å definere kommer òg til uttrykk gjennom måten jentene snakker om kvenske, finske, norskfinske og norskkvenske forhold på. *Kvensk, norskfinsk, norskkvensk* og *finsk* brukes om hverandre av samtlige intervjudeltakere. Blandingen skjer derimot med ulik frekvens. Anne, Birgit, Cathrine og Guro, som alle identifiserte seg som noe kvensk-/finskrelatert fra start, blander begrepene gjennom hele intervjuet. Dina og Emilie, som sier de er norske med henholdsvis finsk og kvensk slekt, bruker «sine» termer mer konsekvent – men også de viker fra «sin» terminologi innimellom. Frida er den som er mest konsekvent gjennom intervjuet. Min tolkning er at hun skiller omtalen basert på distinksjonen mellom kvensk og norskfinsk som hun og Emilie etablerte innledningsvis i intervjuet; hun bruker *kvensk* når hun snakker om faren og kulturen i området, og *norskfinsk* eller *finsk* når hun snakker om moren, familien i Finland og den moderne finske kulturen og språket. For å illustrere hvordan denne begrepsblandingen kommer til uttrykk, vil jeg vise til et utdrag fra intervjuet med Birgit. I utdraget i kapittel 5.1 så vi at hun kalte bestefaren sin «kven» og at han «brukte å snakke kvensk» med henne og de andre barnebarna. Selv om hun i det utdraget sa at bestefaren var kvensk og snakket kvensk, gir hun i neste utdrag eksempel på «finsk» interaksjon de hadde sammen:

- Birgit:** [...] Når vi kom inn til bestemor og bestefar og skulle spise middag sammen, så brukte han å spørre «hvordan går det?» på finsk. Også brukte han å banne på finsk (*ler*).
- Kristine:** Brukte dere å svare på finsk?

Birgit: Ja, men jeg forstod ikke alltid hva jeg sa. Jeg hadde lært meg frasen, så hvordan man skulle svare. Det var liksom «kuinka se mennee?» og så «hyvää se mennee». Hvor da han spurte og vi svarte.

Her innleder Birgit med å si at bestefaren pleide å spørre hvordan det går «på finsk», men spørsmål- og svarekvensen hun så viser til er ikke finsk – hvert fall ikke standardfinsk slik språket er i dag. Min analyse av sekvensen tilsier at eksemplet hennes er en blanding mellom kvensk og finsk.¹⁰ Spørsmålet «Kuinka mennee?» finnes i standardfinsk (uten «se»), men er lite brukt. For å spørre hvordan det går på finsk, er det mer vanlig å bruke «Miten mennee?». Så langt ser det altså ut til at frasen er kvensk. Videre sier Birgit at hun svarte «hyvää se mennee» på spørsmålet fra bestefaren. Her bruker hun ordet «hyvää» for å si at det går bra. Dette ordet finnes både i kvensk og finsk, men brukes normalt ikke i denne sammenhengen. Isteden brukes «hyvin se mennee» på kvensk og bare «hyvin» på finsk. Hvorfor Birgit bruker «hyvää» kan det være flere årsaker til.

For det første kan det hende det er slik hun har lært frasen fra bestefaren sin. For det andre kan det hende hun husker feil, og/eller har blandet ulike kvenske og/eller finske ord og uttrykk. En tredje forklaring kan være at «hyvää» har vært vanlig å bruke i bygda hun har vokst opp i og dermed er rett for varieteten på dette stedet, men at det ikke har blitt inkludert i den nye kvenske språkstandarden.¹¹ Hvilken årsak som faktisk er riktig forblir spekulasjoner fra min side. Disse refleksjonene er derimot relevante da de kan vise eksempel på språkkontakten og språkblanding i området. Altså at spørsmål-og-svarekvensen Birgit viser til er en blanding av det finske/kvenske språket som ble brukt da migrantene kom, varieteten som etter hvert ble mer etablert som følge av kontakten med andre folkegrupper i området, og det hun i dag anser som finsk og/eller kvensk. Jeg mener dermed dette utdraget ikke bare kan illustrere hvordan jentene blander begrepene, men at det og kan peke mot historiske og kontekstuelle forhold som språkblanding og språkendring.

En annen som trekker frem talemålet i området er Dina. På spørsmål om hvor hun har lært det hun kan om finsk/kvensk kultur og språk ut over finskundervisninga, svarer hun:

Dina: [...] Foreldrene mine kan ingenting om det. Det er bare bestefar som sier sånn der «bygdefinsk». Det er *ikke* ordentlig finsk. Jeg vet ikke hvor han har det fra, men det er det eneste, liksom.

Dina kommer ikke med noen konkrete eksempler på ord og uttrykk bestefaren bruker, men siden hun understreker at språket han bruker ikke er «ordentlig finsk», tolker jeg det som at ordene og uttrykkene enten er kvenske eller del av varieteten på stedet han har vokst opp på. Senere i intervjuet spør jeg Dina om hun bruker eller møter det finske språket utenfor finstidene. På dette svarer hun:

Dina: Jeg bruker det ikke. Men det er også mye fordi at- igjen, alt kommer egentlig tilbake til det at familien min ikke har nok tilknytning til det finske, fordi ... det er ingen i familien min som prater finsk, ingen av vennene mine. Så jeg prater det ikke, og jeg ser det egentlig ikke noen steder heller. Jeg vet ikke.. det dukker ikke opp noen andre steder enn i finstidene.

¹⁰ For sammenligning av frasene på kvensk og finsk, se NAFO (u.å.).

¹¹ Den kvenske språkstandarden er også hovedsakelig basert på Porsanger-varianten av kvensk, som skiller seg noe fra Varanger-varianten som er brukt i Øst-Finnmark.

- Kristine:** Mm... For, da jeg vokste opp var for eksempel «voi hirmosti» et uttrykk man kunne bruke. Ikke at jeg vet hva det betyr, men jeg tror det er finsk.¹² Er det noen slike ord eller uttrykk dere har i språket?
- Dina:** Ja, egentlig, når du sier det. Men jeg vet ikke om det er ordentlig finsk, men.. at man sier sånn.. Ja, «hirmosti», liksom. Bare det. For det bruker foreldrene mine og, faktisk. Men det er bare sånne småord. Jeg tenker egentlig ikke over at det er finsk.

Først sier Dina at familien ikke har «nok» tilknytning til det finske, og at det ikke er noen i familien som snakker finsk. Her er det verdt å nevne at hun ikke trekker frem den tidligere nevnte «bygdefinsken» til bestefaren her, men når jeg spør henne om konkrete uttrykk som jeg vet har vært brukt i området før, bekrefter hun at hun faktisk har hørt disse i sin familie. Hun understreker derimot at de «bare» er småord, at hun ikke vet om «det er ordentlig finsk», og at hun aldri har tenkt over at ordene eller uttrykkene er finske.

I begge disse utdragene sier Dina at uttrykkene ikke er «ordentlig finsk». Dette tror jeg kan ha sammenheng med at uttrykkene ikke samsvarer med det finske språket hun har fått kjennskap til gjennom finskundervisninga. Hun tar heller ikke stilling til at uttrykkene bestefaren og familien bruker kan være kvenske istedenfor finske. En mulig forklaring på dette tror jeg kan være at hun omtaler seg og familien som *etterkommere av finske innvandrere*, og dermed mener at språket de har brukt (og eventuelt bruker i dag) er finsk. I forlengelse av dette reflekterer heller ikke Dina over at den finskspråklige varieteten på stedet er annerledes fra den moderne standardfinsken hun lærer på skolen i dag, og at uttrykkene derfor faktisk kan være legitime – bare for en annen varietet enn den hun kjenner til selv.

5.3 Holdninger til kvensk/norskfinsk kultur og språk

Etter at jentene hadde reflektert over kvenbegrepet, dets betydning og innhold, ønsket jeg å finne ut hvilke holdninger de trodde folk i området har til folkegruppa og språket i dag. Jentene var tydelige på at de selv ikke så på det å være kven¹³ som noe negativt, og at de generelt opplevde at folk var positive til kvenbegrepet og det å være kven/norskfinne i dag. På spørsmål om statusen til det kvenske i lokalsamfunnet forøvrig, svarer Frida:

- Frida:** Jeg vil si synet er positivt. Jeg føler at folk er stolte av å være kvener her. Men jeg vet ikke helt. For det er ikke så mange som snakker om det. Det blir lite snakk om... Men vi har jo akkurat fått [NEVNER TO NYE INSTITUSJONER MED KVEN I NAVNET].

Frida føler at det å være kven anses som noe positivt i lokalsamfunnet, men påpeker og at det er lite snakk om kvener i offentligheten. Før hun avrunder svaret, skyter hun inn at det nylig er etablert to institusjoner i området med *kven* i navnet. At hun avslutter svaret med en tenkepause før hun tilføyer denne informasjonen, tolker jeg som en påminnelse på at det er mer omtale av kvener i offentligheten enn hun først tenkte. Den nylige etableringen av institusjonene mener jeg og kan underbygge hennes oppfatning av at kvener og kvenbegrepet anses som noe positivt i området i dag.

¹² På tidspunktet for intervjuet visste jeg ikke hva uttrykket betydde, men i ettertid har jeg lært at «hirmosti» er finsk og betyr «fryktelig» eller «innmari». Ordet brukes som kraftuttrykk i kontekster der man blir overrasket, overveldet eller sjokkert. Det kan kombineres med «voi», en kortvariant av «voi voi», som uttrykker sukk eller uttrykk som «au da» eller «uff da» (Glosbe, u.å.)

¹³ I denne delen av intervjuet spurte jeg eksplisitt om holdninger til *kvenbegrepet* (og *kvenene*). Altså ikke til norskfinske eller finske forfedre.

Også Cathrine og Dina ser på det å være kven/norskfinne som noe positivt, men de er og bevisste på at det finnes folk som ikke er like positive til folkegruppa generelt og kvenbenevnelsen spesielt:

Cathrine: For min del så er det positivt. Men jeg har fått inntrykk av at det kan være negativt for mange. Men ja.. Jeg vet ikke hvorfor.

Dina: Nei, jeg tenker ikke at det har noe spesiell.. Jeg tenker bare at- det er bare.. Hva skal man si.. Et folkeslag. En gruppe mennesker. Men det er jo veldig mye sånn.. Jeg kjenner jo folk som sier «Å, ikke kall meg kven! Det er et stygt ord å kalle hverandre, det er ikke det jeg er». Men så.. Jeg skjønner ikke helt hvorfor folk reagerer så sterkt på det. Uansett om man kanskje ikke er enig i det, så føler jeg ikke at det er noe annet enn, jeg vet ikke hva det skulle vært.. Ja, en gruppe mennesker, liksom.

Jentene vet altså at noen opplever kvenbegrepet som noe negativt, og har hørt at man ikke skal bruke benevnelsen fordi det oppleves som et skjellsord. Det de derimot ikke vet med like stor sikkerhet er *hvorfor* noen er negative. På spørsmål om holdninger til kvenbegrepet svarer Anne:

Anne: Nei, altså, det er jo litt sånn ... Vi bor jo her, der hvor de fleste er ... har noe kvensk avstamning uansett, så det er jo ikke sånn at man ... tenker så mye på det, da. Det er liksom alle- det er jo liksom vanlig her. [...] Jeg tror ikke det er noe problem nå. Det er jo ikke ... folk har jo ikke de holdningene til det lenger, vil jeg tro.

Også Anne opplever at de fleste er positive til kvenene i dag, men hun avslutter også svaret med «folk har jo ikke de holdningene lenger». Med «lenger» sikter hun til de stigmatiserende holdningene mange hadde til folkegruppa under fornorskningstida (jf. kapittel 2.1). Historien til folkegruppa tas også opp i de andre intervjuene. Selv om jentene ikke husker på fornorskningshistorien med det første, blir den nevnt av samtlige når jeg spør hvorfor de tror noen har negativ holdning til kvener/kvenbegrepet. Jentene vet at kvenene/norskfinnene var offer for statens fornorskingspolitikk, men ikke alle er klar over at folket ble like hardt rammet av assimileringstiltakene som samene. Noen av jentene visste for eksempel ikke at kvenske/norskfinske barn ble sendt til de samme internatskolene som samene. Dette opplever jeg som et svært interessant funn da denne delen av historien utvilsomt har hatt stor betydning for den språklige og kulturelle utviklingen i området.

I forlengelse av refleksjonen rundt historien spurte jeg jentene om de synes det er viktig å kjenne til kvenske/(norsk)finske¹⁴ forhold som språk, kultur og historie, og hva de eventuelt mener det er mest viktig å kjenne til. Anne og Birgit sier:

Anne: Ja, altså, for min del så føler jeg en ganske sterk tilknytning til det, da. Og jeg vil jo ta vare på disse tradisjonene og den kulturen som kommer fra det. Og jeg vil jo.. Ja, jeg vil for eksempel føre språket videre. Bare at nå lærer jeg meg jo finsk, ikke kvensk. For det er jo også litt forskjell på hvordan de snakker kvensk på de forskjellige stedene. De snakker jo ikke kvensk likt her som de gjør vestover i Finnmark og i Troms.

Kristine: Hva tenker du, Birgit? Hva synes du det er viktig å kjenne til?

Birgit: Personlig synes jeg det er viktig å kjenne til kultur og sånt siden det er i slekta og.. kjenne til historien og sånn og... Jeg har og lyst til å lære meg [kvensk], men som sagt så lærer vi jo finsk på skolen. Men hvis jeg lærer det godt nok, så vil jeg forhåpentligvis også lære meg variasjoner med kvensk, som da er annerledes fra finsk [...].

¹⁴ Her bruker jeg *kvenske/(norsk)finske* fordi jentene både snakker om kvenske, norskfinske og finske forhold i refleksjonen sin. Det de henviser til gjelder også Finlands historie.

Anne og Birgit synes det er viktig å kjenne til kvenske/(norsk)finske forhold som språk, kultur og historie. Dette begrunner de med familiens tilknytning til kvenske/(norsk)finske forhold. Jentene sier òg at de har et ønske om å lære seg både finsk og kvensk, og slik bidra til å videreføre språkene til nye generasjoner. Men selv om de mener det er viktig *for dem* å lære om kvenske/(norsk)finske forhold, understreker de at de står i en annen posisjon enn andre ungdommer fra området:

- Birgit:** [...] Men sånn generelt, blant andre folk, så varierer det, føler jeg. Liksom hvor viktig folk synes det er. Noen vil aktivt lære om det, mens andre er sånn «Ja, dette er kanskje interessant å høre om hvis jeg får tilbud om det», mens andre er ganske passive og har ikke noen særlige holdninger til det.
- Anne:** Jeg tror det også har litt å gjøre med om man har valgt finsk på skolen. For det er jo veldig mange som har den slekta, men som ikke ... de bryr seg ikke så veldig, føler jeg. Annet enn at de sier «Ja, jeg har jo finsk etternavn» – men det har jo alle, liksom. Så, det har jo... Jeg tror det har veldig mye å si hvor mye fokus det var på det når man vokste opp. Og det har jo også noe å si hvilken familie man har. Som for eksempel vi som har besteforeldre som virkelig **bryr** seg om denne slekta og om deres finske side. Så jeg tror jo det vil variere der, at det liksom er- kanskje holdninger som er- eh, ja... Som kommer derfra.

Birgit opplever at det varierer hvor viktig folk synes det er å lære om kvenske/(norsk)finske forhold. Anne tror dette kan ha rot i to forhold; i opplæringa i skolen, og i familiens syn på deres kvenske/finske tilknytning. Både Anne og Birgit har hatt *finsk som andrespråk* på skolen i mange år. Der har de lært finsk og mye om kvensk/norskfinsk og finsk kultur og historie. I tillegg kommer de fra familier der det kvenske/norskfinske har blitt omtalt som noe viktig og noe å være stolt av. Begge har vokst opp med besteforeldre som «virkelig **bryr** seg om denne slekta og deres finske side,» som Anne sier. Det er ikke nødvendigvis tilfellet for andre med samme slektsbakgrunn, noe Dina og Fridas svar kan bidra til å illustrere:

- Dina:** Jeg bruker [ikke finsk]. Men det er også mye fordi at- igjen, alt kommer egentlig tilbake til det at familien min ikke har nok tilknytning til det finske, fordi ... det er ingen i familien min som prater finsk, ingen av vennene mine. Så jeg prater det ikke, og jeg ser det egentlig ikke noen steder heller. Jeg vet ikke.. det dukker ikke opp noen andre steder enn i finstimmene.
- Frida:** Jeg tror kanskje at hvis jeg hadde vært **mer** kvensk, så hadde jeg hatt mer lyst til å lære [kvensk]. Eller hvis pappa hadde tatt mer av den kulturen, så hadde jeg kanskje... For da er det liksom- da får man sånn stolthetsfølelse.

Dinas sitat har jeg allerede kommentert over, men det er også interessant i denne sammenhengen. Hun sier at familien ikke har nok tilknytning til det finske, noe som kan indikere at familien i tillegg til å ikke bruke språket, heller ikke tematiserer den finske/kvenske slektsbakgrunnen på andre måter. I motsetning til hos Anne og Birgit er verken språket eller den finske/kvenske slektshistorien noe som diskuteres i familien til Dina. Frida på sin side føler sterk tilknytning til Finland, men da fordi moren er finsk, ikke fordi faren har kvensk slekt. I sitatet over reflekterer hun over muligheten for å lære seg kvensk i fremtida. Per i dag har hun ikke noe ønske om å lære det, men hun tror det kunne vært annerledes dersom den kvenske/norskfinske kulturen hadde vært mer synlig i oppveksten.

I dette delkapitlet har jeg vist hvilken holdning mine intervjupersoner har til det å være kvensk/norskfinsk, samt hvilken holdning de tror andre i området har til minoriteten generelt og kvenbegrepet spesielt. Jentene sier at de personlig er positive, og at de

opplever at folk flest er enige med dem. Samtidig peker noen på negative holdninger, og at disse særlig rettes mot kvenbegrepet. Andre holdninger jentene peker på leser jeg som en form for likegyldighet; Birgit sier at det er viktig *for henne* å lære om kvensk/norskfinsk kultur, historie og språk, men at hun har inntrykk av at dette oppleves som mindre relevant for folk som har vokst opp i familier der det kvenske/norskfinske ikke har vært tematisert i like stor grad.

5.4 Fremtida til den kvenske/norskfinske kulturen og språket

I forlengelse av refleksjonene rundt ungdommenes holdning til den kvenske/norskfinske kulturen og det kvenske språket, var jeg nysgjerrig på hvilke tanker de hadde om fremtida til det kvenske/norskfinske språket og kulturen, samt hva de tenkte om deres rolle i denne fremtida potensielt ville være (jf. forskningsspørsmål 2). For å finne ut av dette stilte jeg ulike spørsmål. Det første jeg vil belyse er deres svar på varianter av følgende spørsmål:

«Har dere som vokser opp som kvener/norskfinner, eller etterkommere av de finske innvanderne eller kvenene, et ansvar for å bevare kulturen og språket i fremtida?»

Alle jentene svarte at de anser det som viktig å bringe språket og kulturen videre til kommende generasjoner. Fordi jentene er blant svært få som lærer finsk i dag, kjenner de også på et ansvar i denne videreføringen. Hvilke deler de ønsker å bidra til å bevare og/eller videreføre er de derimot ikke helt enige i. De har også ulike begrunnelser for sin rolle i bevaringa av de ulike elementene. Emilie svarer:

Emilie: Kanskje [jeg vil videreføre det finske] språket i Norge. Det synes jeg er ganske viktig. Og ... jo, det er jo litt det å tenke at forfedrene var kvensk og litt sånn, det ligger jo i blodet, på en måte. Så at man på en måte kan få litt liv i det igjen, kan jo være- det er jo litt fint, på en måte.

Emilie ønsker å bidra til å bevare det finske språket i Norge fordi «det er så få [hun] føler *kan* det». Jeg spurte også om hun ønsker å lære seg kvensk, men hun vil prioritere finsk da hun opplever at det har større nytteverdi. Hun kan bruke språket på ferie i Finland, og det finnes flere yrker som etterspør finsk språkkompetanse. De andre jentene er enige med Emilie i at finsk har større nytteverdi enn kvensk. Noen prioriterer også finsk fordi de allerede har lagt så mye tid, arbeid og energi i å lære seg språket. Dina vurderte for eksempel å slutte med finsk etter ungdomsskolen, men ombestemte seg «sånn at ikke hele grunnskolen [skulle være] forgjeves». Hun ville «prøve å få *noe* ut av alle årene med finskundervisning,» som hun sier. Dette «tid- og energi»-argumentet trekker også de andre jentene frem som en begrunnelse for hvorfor de vil fortsette å lære finsk i fremtida.

I tillegg til å fortsette å lære seg finsk, er det som nevnt i kapittel 5.3 også noen som ønsker å lære seg kvensk. Disse ønsker ikke bare å lære seg kvensk, men kjenner også på et ansvar for å bevare det kvenske språket i fremtida. Dette finner jeg særlig interessant med tanke på at jentene ikke har lært språket selv ennå. På spørsmål om hun kjenner på et ansvar for å bevare kvensk språk sier Cathrine:

Cathrine: Jeg føler det. Men jeg føler og at det er vanskelig for vår generasjon siden vi ikke har vokst opp med det.. mange av oss. Og det er jo sånn- nå holder vel det kvenske språket på å dø ut. Men det er jo vanskelig å ta tak i det fordi det er så få folk som snakker det, og enda færre som lærer det fra seg. Det ... jeg føler det er ganske vanskelig.

Her peker Cathrine på situasjonen til det kvenske språket i dag. Etter mange år med forforskning er språket i ferd med å dø ut. Dette vil hun bidra til å forhindre, men hun

understreker også at det vil være vanskelig for hennes generasjon å ta del i revitaliseringsarbeidet siden de ikke har vokst opp med språket. I tillegg er det få som snakker kvensk i dag, og enda færre som lærer det fra seg, noe som gjør det vanskelig å praktisere også i fremtida. Birgit berører lignende forhold når jeg spør henne om hun kjenner på et ansvar for å bevare og videreføre kvensk språk og kultur:

Birgit: Jeg føler litt på et ansvar, ja. Det med kulturen og liksom prøve å- hvis jeg noen gang prøver å lære det videre og opprettholde litt den slektshistorien. Eeeh.. Men det er jo litt vanskelig med språket siden vi ikke har lært noe særlig om det på skolen. Og jeg kan jo ikke lære det av bestefar lenger siden han er død. [...] Så .. det er litt vanskelig med tanke på språket. Men angående kulturen, så føler jeg at jeg kan klare å opprettholde det mer- og da ta litt mer ansvar på kultursida enn språksida.

Birgit kjenner altså på et ansvar, men tror det vil bli enklere for henne å videreføre kulturen enn språket. Selv om arbeidet kan bli utfordrende, vil hun å prøve å videreføre det hun kan «for å opprettholde slektshistorien». Også Anne og Guro begrunner sin ansvarfølelse med familiære forhold:

Anne: Jeg føler på et ansvar, egentlig. For eksempel, jeg har jo- det er jo litt urealistisk, men hvis jeg lærer meg finsk godt nok til at jeg kan prate det og alt sånt, så vil jeg jo, hvis jeg får barn, prøve å lære de det. Og få det, liksom.. Å prøve å rette opp den der «missing link» som var når mamma lærte- siden hun ikke lærte finsk- eller kvensk, da. [...] Mamma snakker jo mye om at det er en sorg for henne at hun ikke har lært finsk. Det er derfor hun prøver å lære seg det nå. [...] Når jeg ser hvor mye hun savner det, er jeg motivert til å lære det selv, liksom.

Guro: Absolutt. Hvert fall når man har det i familien. Jeg som har oldemor, for eksempel. Hun var veldig opptatt [av] og ønsket at jeg skulle ta finsk [på skolen]. Så jeg gjorde jo det fordi hun ønsket det. Så da føler jeg også litt at jeg vil ta det videre. Siden hun er gammel nå vil jeg hvert fall fortsette å videreføre språket siden hun ikke kan gjøre det selv.

Annes hovedmotivasjon for å lære finsk og kvensk har forankring i familiens historie. Moren lærte verken finsk eller kvensk i oppveksten, og det har derfor blitt et språklig brudd mellom generasjonene – et brudd Anne ønsker å bidra til å tette. Hun sier hun både ønsker å lære seg finsk og kvensk, og at hun vil prøve å lære språkene bort til kommende generasjoner.

Guro på sin side sier ikke noe om å lære det kvenske språket, men er tydelig på at hun vil lære seg finsk. Dette begrunner hun med at det har vært så viktig for oldemoren, og at det er språket familien har brukt for å kommunisere med henne. På et senere tidspunkt i intervjuet sier Guro også at hun ønsker å studere finsk, og kanskje jobbe som finsklærer i området senere. Dette begrunner hun med at hun opplever opplæring i finsk som andrespråk som helt vesentlig for at språket og kulturen skal overleve i området fremtida:

Guro: Jeg synes det er veldig kjipt at det finske språket faller bort som andrespråk her. Fordi- hvert fall i kommuner der vi har hatt finsk, og hvor vi har mange finske eldre, som enten er kvensk eller norskfinsk, eller hva de vil kalle seg- så synes jeg absolutt at vi bør oppfordre flere unge og barn til å lære språket, og til å videreføre det. Og til å lære seg mer om kulturen og historien, for det er jo viktig at det blir snakket om.

Utdragene viser at alle ungdommene er interessert i å bidra med noe for å videreføre det kvenske/finske språket eller den kvenske/norskfinske kulturen i fremtida. Enten det innebærer å opprettholde språkkunnskapen de har i dag, å lære seg kvensk senere, eller å lære bort kvensk/finsk til nyere generasjoner, vil samtlige være med på å videreføre språket/kulturen på minst én måte. Jentene forankrer sin begrunnelse for å videreføre

språk og kultur i ulike forhold: noen vil videreføre slekts- og lokalhistorie, mens andre trekker frem mer individuelt rettede begrunnelser (som at de ikke vil at alle årene med opplæring «skal være forgjeves» eller at finsk har større nytteverdi for dem som enkeltpersoner i fremtida). De som kjenner på et personlig ansvar og ønske om å bidra til videreføring er enige i at de ikke kan stå alene i bevarings- og revitaliseringsarbeidet. I det følgende (og siste) analysekapitlet vil jeg presentere hva jentene mener bør eller må skje for at språket og kulturen skal overleve i fremtida.

5.5 Skolen og kvensk eller finsk som andrespråk

På snakk om bevaring og videreføring av kvensk/norskfinsk språk og kultur, trekker samtlige inn skolen og finskopplæringa de har fått der. Jentene uttrykker at samfunnet, og særlig skolen, må endre sine rutiner dersom språket og kulturen skal kunne overleve i fremtida. For dem er det særlig viktig at det rettes fokus mot faget *kvensk eller finsk som andrespråk* da dette er hovedkilden til deres kunnskap om kvensk/(norsk)finsk språk, kultur og historie. Gjennom mange år med opplæring i faget har de og vært vitne til utfordringene faget står ovenfor i dag. Uten at jeg introduserer temaet, nevner samtlige at de er bekymret for fagets utvikling og overlevelse. Bekymringen knyttes særlig til frafallstendensen i faget (jf. Nygaard & Bro, 2015) som de har vært vitne til på nært hold. I tillegg til å se medelever slutte, har noen av intervjudeltakerne også vurdert – og endt med – å slutte selv. Guro sluttet etter ungdomsskolen, mens flere av de andre har vurdert å slutte på minst ett tidspunkt i utdanningsløpet. Siden alle har kjent frafallstendensen på kroppen, har de og en tydelig formening om hvilke årsaker som kan ligge bak statistikken.

Den første faktoren jentene nevner som potensiell årsak for frafallstendensen er den praktiske organiseringen av faget. På mellomtrinnet hadde alle undervisning etter skoletid, og på ungdomsskolen ble timene holdt samtidig som opplæringen i andre fag. For én av jentene fikk dette særlige konsekvenser da hun måtte velge mellom undervisning i finsk og KRLE på ungdomsskolen. Altså måtte hun selv bestemme hvilket av de to fagene hun skulle få undervisning i og hvilket hun skulle lære seg på egenhånd. Hun valgte finsk fordi «det er jo vanskeligere å studere og lese alene på finsk enn KRLE».

En annen faktor samtlige peker på er mangelen på finsklærere. Selv har de opplevd stor utskifting av lærere gjennom skoleløpet. Én av jentene sier for eksempel at hun har hatt minst ti finsklærere på elleve og et halvt år med finskopplæring. Flere sier også at de opplever at lærerne ikke blir prioritert av skolene, og derfor slutter i jobben etter kort tid.

En tredje faktor er språkets vanskelighetsgrad. Språket er svært ulikt norsk, særlig når det gjelder grammatikk og vokabular. Derfor kreves det en del arbeid av de som vil lære det. I tillegg sier jentene at de ikke møter språket utenfor finstimen. Dette gjør at de heller ikke får mulighet til å praktisere det utenom finskundervisninga, og dermed mangler mengdetreningen som for mange er vesentlig i innlæringen av nye språk.

En fjerde faktor de peker på er knyttet til venner. «Når én slutter, slutter flere,» sier én av jentene. På samme måte vil flere fortsette dersom de har venner igjen i klassen. Språket er som nevnt vanskelig å lære seg, og det å ha andre å støtte seg på er noe alle nevner som viktig for deres valg om å fortsette å lære finsk. Tre av jentene jeg intervjuet har gått sammen siden første klasse på barneskolen og mener dette er en av hovedårsakene til at de har fortsatt med faget over så lang tid. «Det har vært oss tre, liksom. Vi har gått finsk *sammen* og oppmuntra hverandre til å fortsette. Hvis jeg hadde gått på finsk alene, så .. da vet jeg ikke om jeg hadde holdt ut så lenge som jeg har nå,» sier en av de tre.

Ungdommene er altså tydelige på at de ikke kan stå alene med revitaliseringsarbeidet i fremtida (jf. kapittel 5.4). Særlig viktig er det at skolene prioriterer annerledes, og at det rettes ekstra fokus mot faget *kvensk eller finsk som andrespråk*. Dersom det kvenske språket og den kvenske/norskfinske kulturen skal overleve, mener jentene at elevtallet i *kvensk eller finsk som andrespråk* må forbedres, og at de høye frafallstallene må motarbeides. Ifølge dem kan en slik endring bare skje dersom skolen endrer sin prioritering og praksis. For å oppsummere jentenes tanker rundt frafallstendensen vil jeg avslutte med et sitat:

«[...] Det var jo en stund jeg også hadde lyst til å slutte. Men det var bare fordi at det var så ork å ta finsk i forhold til alle andre fag. Finsk er vanskelig, og å måtte ha ekstra timer på skolen er det jo ingen som har lyst til. For skolen klarte liksom ikke å sette det opp sånn at man kunne ha finsk, for eksempel mens de andre hadde norsk eller sånne fag. Og man vil jo ikke bli igjen etter skolen for å ha finsk.»

5.6 Oppsummering av funn

I denne første delen av analysen har jeg henvendt meg til forskningsspørsmål 1 og 2:

1. Hvordan forstår ungdommene kvenbegrepet og hvilken tilknytning har de til begrepet?
2. Hvilken rolle mener ungdommene at de har i bevaring og videreføring av kvensk/norskfinsk språk og kultur?

Som svar på spørsmål 1 finner jeg at jentene opplever kvenbegrepet som vanskelig å definere. De er enige i at det har noe med finskspråklig migrering til Nord-Norge å gjøre, men sier det er vanskelig å gi en mer spesifikk definisjon enn dette. I forsøk på å definere kvenbegrepet skiller flere mellom kvener og norskfinner. Da forstår de kvener som eldre finsk innvandring, og norskfinner som nyere finsk innvandring. Noen av jentene sier at de også har hørt *norskfinner* brukt om kvenene. Jeg leser jentenes beskrivelse av folkegruppa, språket og kulturen som en usikkerhet rundt folkegruppa generelt og kvenbegrepet spesielt. Tross usikkerhet opplever jentene at folk i området generelt er positive til folkegruppa og kvenbegrepet i dag. Samtidig kjenner de til at noen er negative, da særlig til kvenbenevnelsen. De er og klar over at begrepet har vært negativt ladd tidligere, og at det har vært stigma knyttet til kvenene/norskfinnene som følge av fornorskingspolitikken folkegruppa var utsatt for.

Som svar på den andre delen av forskningsspørsmål 1 finner jeg at jentene definerer sin etnisitet og identitet ulikt. Noen kaller seg norske, men etterkommere av finske innvandrere eller kvener, mens andre sier at de er kvener, norskfinner eller norskkvener. I tillegg til å ha nært biologisk slektskap til andre som identifiserer seg som kven/norskfinne/finlender, spiller også språket en stor rolle for om de selv identifiserer seg som noe kven- eller finskrelatert. De som har vært i direkte kontakt med kulturen og/eller språket utenfor finskundervisninga er også de som identifiserer seg som kvenske, norskfinske eller norskkvenske – og vice versa.

Som svar på forskningsspørsmål 2 sier jentene at de kjenner på et ansvar for å bevare og videreføre deler av den kvenske/norskfinske kulturen. Samtlige ønsker også å ta med seg det finske språket videre. Dette begrunner på ulike vis; noen vil bevare språk og kultur på grunn av familiære og historiske forhold, mens andre er mer opptatt av hva det finske språket vil ha å si for dem personlig. Uavhengig av hvorfor de vil ta med språket videre, er alle tydelige på at de tror det vil bli utfordrende å opprettholde og videreutvikle den finske språkkompetansen de sitter med nå. Noen vil også prøve å lære seg kvensk. Alle

ungdommene ønsker altså at språket (finsk og/eller kvensk) skal videreføres, men understreker at de ikke kan stå alene med dette arbeidet. Jentene mener at særlig skolen har en viktig jobb å gjøre for at kvensk/norskfinsk språk og kultur skal overleve – dette fordi det er her de selv har lært mest av det de kan om kvensk/norskfinsk kultur og språk.

Et annet funn, som ikke er direkte knyttet til spørsmål 1 eller 2, men som er relevant for å besvare forskningsspørsmål 3, er at jentene ikke er konsekvente i sin begrepsbruk når de skal snakke om folkegruppa, språket og kulturen. Det er ingen som bruker samme benevnelse gjennom hele intervjuet; de skifter stort sett mellom å bruke *kvensk*, *norskfinsk* og *finsk* (og lignende termer). Flere bruker også kombinasjonen «finsk, eller kvensk». Dette vil jeg kommentere nærmere i kapittel 6.2.

6 Drøfting

I analysekapitlet har jeg vist hvordan ungdommene snakker om kvenske/norskfinske forhold, og hva de tenker om språket og kulturens fremtid. I dette drøftingskapitlet, som og fungerer som en slags andre del av analysen, vil jeg drøfte disse funnene med hjelp av historiske forhold presentert i kapittel 2 og teoretiske perspektiver presentert i kapittel 3. Jeg henvender meg derfor til forskningsspørsmål 3:

«Hvordan kan funnene i spørsmål 1 og 2 forstås som uttrykk for språkideologier som har gjort – og gjør – seg gjeldende i Øst-Finnmark?»

6.1 Språkets betydning for etnisk selvidentifikasjon

I kapittel 5.1 viser jeg hvordan jentene definerer seg selv etnisk. Noen kaller seg kven, norskfinne eller norsk-kven, mens andre sier de er norske etterkommere av finske innvandrere eller kvener. Alle kjenner altså på en viss tilhørighet til folkegruppa, og dette begrunner de med biologi og slekthistorie. Når jentene skal fortelle om sin tilknytning til den kvenske/norskfinske folkegruppa peker altså samtlige på slektskap. Dette tolker jeg som at de har en oppfatning av at man «må ha det i blodet» for å kunne regnes som kven/norskfinne. Videre ser jeg at de som definerer seg som kven, norsk-kven eller norskfinne er de som enten har vært i kontakt med noen som selv har identifisert seg som dette, eller vært i kontakt med kvensk eller finsk språk utenfor finskundervisninga. Dette viser tegn til at både de som kaller seg kven, norskfinne eller norsk-kven, og de som ikke gjør det, regner språket som en viktig markør for personlig tilhørighet til den kvenske/norskfinske folkegruppa. Dermed kan det se ut til at de har en oppfatning av at språket *tilhører* den kvenske/norskfinske folkegruppa (jf. Agha, 2003 i kapittel 3.2). Denne koblingen viser også at språkets fravær eller tilstedeværelse åpenbart er viktig for jentene i deres selvidentifikasjon – et funn som understreker at språklige handlinger også er identitetshandlinger (jf. Le Page og Keller, 1985 i kapittel 3.3).

En slik sammenheng mellom språket i bruk og etnisk selvidentifikasjon finner også Storaas (2007) i sin studie. De av hennes intervjupersoner som hadde vokst opp med finsk språk hjemme kalte seg noe finskrelatert, mens de som ikke hadde vokst opp med finsk språk kalte seg norske. Ifølge Storaas kan det finske språket bekrefte etnisk tilhørighet, mens fravær av språket kan signalisere en såkalt «utvanna identitet» som finsk (s. 228). Dette mener jeg samsvarer med mine funn da det er de som møter språket i privat kontekst som kaller seg kven, norskfinne eller norsk-kven. Samtidig sier de som *ikke* er i kontakt med språket at de «bare» er etterkommere av finske innvandrere eller kvener.

I Storaas' studie kommer det og frem at de som ikke hadde kontakt med språket fortsatt hadde finske kulturelement i hjemmene sine (som sauna). De regnet derimot disse elementene som del av den norske kulturen. Dette er også et funn i mitt datamateriale. Jeg måtte for eksempel minne flere av ungdommene på at saunakulturen stammer fra områdetets kvenske/norskfinske påvirkning, og at det dermed ikke er like vanlig å ha sauna hjemme i andre deler av landet. Noen måtte også minnes på visse språklige elementer. Eksempelvis sier Dina at hun ikke tenker over at en del av uttrykkene familien bruker er finske/kvenske (som «hirmosti» nevnt i kapittel 5.2). Disse uttrykkene er en så integrert del av varieteten på stedet hun kommer fra at hun tilsynelatende aldri har tenkt over at de ikke brukes på steder uten finsk/kvensk innflytelse.

Den tette koblingen mine og Storaas' intervjudpersoner drar mellom en kvensk/(norsk)finsk identitet og språkbruk tror jeg ikke bare kan ses i sammenheng med hvordan de definerer sin etnisitet, men at den og kan tolkes som et uttrykk for hvilke språkholdninger som har gjort – og eventuelt gjør – seg gjeldende i samfunnet de tilhører. Forestillingen av et tett bånd mellom språk og identitet er ikke en revolusjonerende idé. I norsk kontekst kan den blant annet spores tilbake til nasjonsbygginga og fornorskingspolitikken – og selv om denne politikken ble avskaffet for flere tiår siden er den fortsatt mulig å se spor av i samfunnet i dag (Hårstad et al., 2021, s. 176). Jeg tolker koblingen mine og Storaas' intervjudeltakere drar som et mulig eksempel på et slikt spor.

Som nevnt i kapittel 3.2 er oppfatningene og holdningene mennesker har om bestemte fenomener sjelden noe vi har skapt for oss selv; disse er ofte uttrykk for holdninger og tankesett vi har blitt eksponert for gjennom sosialiseringa. Måten vi hører andre snakke om og behandle fenomener på kan for eksempel hjelpe oss i å gjøre oss opp en mening om hva vi mener om fenomenet selv. Mange av disse meningene og forestillingene er ikke noe vi tenker over, eller klarer å sette ord på, og kalles derfor *taus kunnskap*. Forestillingen om et tett bånd mellom kvensk/(norsk)finsk identitet og språkbruk tolker jeg som eksempel på en slik taus kunnskap. Åreis med eksponering for idéen om at språk, etnisitet og gruppetilhørighet er tett knyttet sammen, kan ha ført til at våre intervjudpersoner har internalisert denne forestillingen. En slik forestilling har og rot i en *essensialistisk identitetsforståelse* (jf. kapittel 3.3). Denne forståelsen av identitetsbegrepet er den mest dagligdagse oppfatningen. Det vil si at det ikke nødvendigvis bare er forhold i Øst-Finnmark som gjør at våre intervjudpersoner har et essensialistisk syn på identitet og etnisitet, men også forhold i samfunnet forøvrig.

6.2 Begrepsblanding – et tegn på underbevisste holdninger og (språklige) ideologier?

I kapittel 3.2 forklarer jeg forskjellen på bevisste og underbevisste (språk)holdninger. De bevisste holdningene er de vi uttrykker, mens de underbevisste er de vi formidler uten å nødvendigvis være klar over det selv. Når mine intervjudpersoner sier at de synes det er positivt å være kvensk/norskfinsk (jf. kapittel 5.3), snakker vi om deres *bevisste* holdninger. Videre kan en analyse av hvordan de snakker *om* kvenske/norskfinske forhold si noe om deres underbevisste holdninger. Hvilke kriterier de legger til grunn for tilhørighet til den kvenske/norskfinske folkegruppa er et eksempel på en slik underbevisst holdning. Selv om de ikke sier *eksplisitt* at «man må kunne eller være i kontakt med språket for å regnes som kven/norskfinne», uttrykker de tegn til en slik holdning gjennom måten å snakke om sin identitet og etnisitet på.

Slike underbevisste holdninger er ofte uttrykk for ideologier, eller mer overordnede forestillinger i samfunnet for øvrig. Tegn til dette finner jeg flere av i datamaterialet. I det følgende vil jeg diskutere hvordan deres blandede bruk av *kvensk*, *finsk* og *norskfinsk* potensielt kan si noe om deres underbevisste holdninger og hvilke (språklige) ideologier som gjør seg gjeldende i samfunnet de er en del av. Jeg finner at begrepsblandingen potensielt kan være uttrykk for følgende tre holdninger: *nøytralitet*, *usikkerhet* og *negativitet*. Før jeg diskuterer disse holdningene er det viktig å nevne at det ikke nødvendigvis er slik at ungdommene *selv* er bærer av disse holdningene, men at bevisstheten om at *noen* sitter med dem kan være med å påvirke deres måte å snakke om det kvenske/norskfinske på.

6.2.1 Nøytralitet

Den første holdningen jeg mener begrepsblandingen kan indeksere er *nøytralitet*. Med dette mener jeg at begrepsblandingen kan indikere at jentene ikke har tatt stilling til om de er av kvensk eller finsk avstamning, og at det kanskje er det samme for dem om de bruker den ene, andre eller tredje benevnelsen om seg og sin familie. Altså kan begrepsblandingen indikere at benevnelsen ikke er så viktig for ungdommene – for dem er det heller tilhørigheten til den historiske folkegruppa som helhet, og kanskje enda mer spesifikt, stedet de kommer fra og familien de er en del av, som er av betydning.

6.2.2 Usikkerhet

Usikkerhet er en annen holdning jeg tror begrepsblandingen kan kobles til; hvem er kvenene/norskfinnene *egentlig*, og hva *kalles* de? I kapittel 2.2 og 3.4 viser jeg at dette er et tema som har vært oppe til debatt i lang tid. Mens kvenbegrepet tidlig fikk fotfeste i Nord-Troms og Vest-Finnmark, er det fortsatt noen som er skeptiske til begrepet i Øst-Finnmark. Den uttalte uenigheten om folkegruppa og deres etnonym i området tror jeg kan være med på å forklare hvorfor mine intervjupersoner blander begrepene i så stor grad som de gjør.

Denne usikkerheten er og noe Storaas (2007) nevner i sin studie. Blant deltakere i hennes prosjekt var det for eksempel flere som trodde kvenbegrepet først ble introdusert ved avdukingen av *Kven-/Innvandrermonumentet* i Vadsø i 1977. Her ser vi og at monumentet fra start fikk en dobbeltbetegnelse – og denne doble omtalen har blitt brukt om monumentet siden den gang. I tillegg har det blitt brukt som symbol for virksomheten til både norskfinske og kvenske foreninger i ettertid. Medlemmene av disse organisasjonene er og eldre personer med ulike maktposisjoner i lokalsamfunnet (Niemi, 2010a, s. 156). Når to organisasjoner med så ulik oppfatning av folkegruppa har brukt det samme monumentet som symbol på sin virksomhet, kan det ha synliggjort debatten og uenigheten rundt folkegruppa og dens navn. I tillegg er flere av medlemmene eldre personer med en viss maktposisjon i lokalsamfunnet. Dette kan bidra til at deres ord vektes tyngre enn ordene til andre medlemmer av samfunnet. Ergo kan holdningene de har uttrykt ha smitta over på andre deler av befolkninga, og videre realisert seg som en usikkerhet rundt folkegruppa hos innbyggerne i området.

6.2.3 Negativitet

Den tredje holdningen jeg finner at begrepsblandingen kan indeksere er *negativitet*. Her er det viktig å understreke at jeg tror på mine intervjupersoner når de sier at de er positive både til folkegruppa og til kvenbegrepet. Jeg tror derimot òg at deres bevissthet om at *noen* opplever at folkegruppa, og særlig kvenbegrepet, indekserer noe negativt kan være med på å forklare deres begrepsblanding. Som nevnt i kapittel 5.2 bruker ungdommene generelt *finsk* oftere enn *kvensk*. *Kvensk* er også noe som ofte tilføyes etter å ha nevnt det finske – som når Anne sier «[...] siden hun ikke lærte finsk- eller kvensk, da» (jf. kapittel 5.4). Denne prioriteringen av finsk over kvensk tolker jeg som uttrykk for en mulig rangering av de to språkene i området, der finsk rangeres over kvensk.

Min vurdering av at finsk rangeres over kvensk henger sammen med synligheten til de to språkene og benevnelsene i området. Jentene har vokst opp i Øst-Finnmark, et område der det finske tradisjonelt har stått sterkere enn det kvenske; folk har kjent på tilhørighet til Finland, inngruppenavnet har vært finskrelaterte termer, de har fått opplæring i det finske språket, og Finlands selvstendighetsdag har blitt markert på skolene. Ungdommene

har altså vært mer eksponert for «det finske» enn «det kvenske» i oppveksten. Dette trenger ikke *i seg selv* å være uttrykk for negative holdninger til kvenbegrepet, men dersom vi ser hvilke uttalelser om kvenbegrepet og kvenbevegelsen som har kommet frem i offentligheten i området tidligere, er det mulig å tenke at deler av denne prioriteringen av finsk over kvensk faktisk har forankring i negative holdninger. Niemi (2010a) skriver at motstanden til kvenbevegelsen så å si kun har kommet fra personer i Øst-Finnmark. Han viser og til eksempler på kritikken mot kvenmobiliseringa, der den blant annet har blitt kalt «vranglære» og «kvenindoktrinering» av motstanderne (s. 156). Slike begrep har grunnleggende negativ ladning, og kan få betydning for hvordan andre velger å tenke og ordlegge seg om folkegruppa senere. Når kommentarene at på til kommer fra personer med en betydelig rolle i lokalsamfunnet, er det mulig å anta at holdningene de uttrykker får stadig større gjennomslagskraft i lokalbefolkningen.

I forlengelse av dette er det viktig å understreke at jentene også kan prioritere finsk over kvensk fordi det rett og slett er blitt en vane. Som nevnt har «det finske» vært betydelig mer tilstede i samfunnet de har vokst opp i enn «det kvenske». Bruken av finsk over kvensk kan derfor være en internalisert vane hos dem. Men, som med holdninger, har sannsynligvis ikke denne vanen oppstått av seg selv. Våre handlingsmønster, og følgelig måte å bruke språk på, har stort sett sammenheng med forhold rundt oss. Når medlemmer av samfunnet vi føler tilhørighet til snakker på én måte, vil vi gjøre det samme (jf. internalisering av ideologier i kapittel 3.3). Dette trenger ikke bare å vise seg gjennom talemål, men kan og fremstilles i ordvalg og måte å bruke språk på. Selv om deltakerne i min studie ikke *uttalt* sier at de har noe i mot kvener eller norskfinner, kan valget av finsk over kvensk peke mot en forestilling om at finsk vurderes som noe mer legitimt enn kvensk i lokalsamfunnet – og videre at «det er det man er på dette stedet».

Uavhengig av hvilke holdninger som kommer til uttrykk gjennom begrepsblandinga vil jeg argumentere for at blandinga kan ha rot i ideologiske forhold. Særlig mener jeg å se spor av *puristisk* ideologi i måten jentene blander begrepene på. En slik tankegang innebærer å anse noen former for språkbruk som mer «riktige» eller «ekte» enn andre former (jf. kapittel 3.3). Begrepsblandinga, og særlig prioriteringen av finsk over kvensk, mener jeg kan være en indikator på en slik tankegang.

Denne puristiske forestillinga mener jeg òg vi kan se spor av i Dinas omtale av varieteten i området. Hun sier flere ganger at familien snakker «bygdefinsk» og at uttrykkene de bruker «ikke er ordentlig finsk». En lignende formulering bruker også jeg i innledninga til oppgaven. Jeg har i likhet med Dina vokst opp på et sted i Øst-Finnmark der «bygdefinsk» ble brukt om den finske varieteten til de eldre i området. I nyere tid ser jeg at denne varieteten faktisk kan regnes som kvensk. Hvorfor vi kaller varieteten på hjemstedene våre for «bygdefinsk» eller «ikke ordentlig finsk» kan kobles til vår kunnskap om det finske språket og manglende *bevisste* kontakt med «det kvenske».¹⁵ Vi har begge lært finsk på skolen og har derfor en oppfatning av hva standardfinsk, eller «riktig normert finsk», er. Når vi så har hørt varieteten til de eldre, og ikke har kjent igjen ordene eller uttrykkene, kan vi ha trekt slutningen om at språket de bruker rett og slett ikke er «ekte». Dermed mener jeg vår slutning kan fortolkes som uttrykk for puristisk ideologi; det finnes et ekte finsk språk, og så finnes det uekte finsk språk. Også denne slutninga trekkes ubevisst, og kan dermed være uttrykk for en taus kunnskap vi har tilegnet oss gjennom vår oppvekst i området.

¹⁵ Siden vi snakker om «bygdefinsk» er det sannsynlig at vi *faktisk* har vært i kontakt med kvensk språk, men at vi ikke har vært klar over at dette er kvensk.

Det er òg verdt å nevne at selve termen «bygdefinsk» kan ha rot i puristiske forhold. Den folkelige måten termen brukes på kan ligne måten uttrykk som «gebrokken norsk» og «knoting» brukes i andre kontekster. Disse termene har forskere konkludert med at reflekterer puristisk tankegang rundt språk (Hårstad et al., 2021, s. 45).

6.3 Revitaliseringsarbeid som bakgrunn for holdningsendring og ideologisk skifte

Selv om «det finske» tradisjonelt har vært mer synlig i Øst-Finnmark enn «det kvenske», og motstanden til det kvenske primært har kommet fra personer i dette området, ser jeg spor av en potensiell holdningsendring til kvenene og kvenbegrepet i datamaterialet. Måten ungdommene snakker om kvenske/norskfinske forhold på er dermed både uttrykk for tidligere ideologier og ideologier som er i emning i dag. Johansen (2010) skriver at det ikke bare er kontekster og ideologier virker inn på språkbruk, men at også språkbruk – og språkbrukerne selv – former kontekster og skaper delvis nye ideologier (s. 26). I det følgende vil jeg drøfte hvordan begrepsblandingen, som over knyttes til puristisk tankegods, like fullt kan være med på å reflektere en potensiell holdningsendring til kvenene/norskfinnene i området i dag.

Mine intervjupersoner sier som sagt at de er positive både til kvenene/norskfinnene generelt og til kvenbegrepet spesielt. Samtidig har jeg i forrige delkapittel argumentert for at deres måte å snakke om folkegruppa på kan være uttrykk for puristiske forestillinger der det kvenske oppfattes som noe negativt eller mindre «ekte» enn det finske. Men selv om deres begrepsblanding og prioritering av finsk over kvensk kan være uttrykk for negative holdninger, mener jeg og at blandingen kan peke mot etableringen av nye positive holdninger til det kvenske i Øst-Finnmark. Jentenes nøytralitet til hvilket begrep de skal bruke mener jeg kan indikere at de ulike betegnelsene oppfattes som mer likestilte enn tidligere. Slik kan nøytraliteten tolkes som et uttrykk for at det kvenske er i ferd med å anerkjennes som noe like «ekte» og legitimt som det finske, og dermed at den puristiske holdningen som rangerer finsk over kvensk er i ferd med å skiftes ut.

Denne anerkjennelsen av at det kvenske anses som noe «ekte» mener jeg òg det er mulig å se spor av andre steder i lokalsamfunnet. Eksempelvis er *kven* en del av navnet til flere nyetablerte instanser i området (jf. Fridas utsagn i kapittel 5.3), og i 2022 ble kvendagen markert både i Vadsø og Kirkenes (Vaara, 2022). Den aktive bruken av kvenbenevnelsen i området, og markeringen av kvendagen, mener jeg kan reflektere hvordan språkbrukerne selv er med på å forme konteksten de er en del av og dermed skape nye ideologier. Det skal riktig nok sies at motstanden til kvenmobiliseringen fremdeles er tilstede, men tilsynelatende i langt mindre grad enn før. Motstanden kommer også primært fra eldre personer i området (Niemi, 2010a, s. 156). Siden holdningen ikke virker å ha like sterkt fotfeste blant yngre deler av befolkningen (hvert fall ikke blant mine intervjupersoner), kan det indikere at holdningene skifter i en positiv retning.

Det er ikke mulig for meg å konstatere nøyaktig hvorfor denne holdningsendringen har funnet sted nå, men jeg mener det er mulig å se den i sammenheng med det aktive revitaliseringsarbeidet som har foregått de siste tiårene. Dette arbeidet har blant annet bestått av å øke representativiteten til minoriteten og det kvenske språket i offentligheten. Befolkningen i området har altså blitt mer eksponert for «det kvenske» som følge av revitaliseringsarbeidet. I likhet med at eksponeringen for det finske kan ha ført til at dette har fått sterkere fotfeste i befolkningen tidligere, kan eksponeringen for det kvenske i nyere tid ha ført til internalisering av en stadig mer positiv holdning til det kvenske.

6.4 Didaktiske implikasjoner

Over viser jeg hvordan forestillinger på makronivå er med på å påvirke hvilke holdninger enkeltpersoner har til språk og språkbruk, samt hvordan enkeltpersoner kan være med på å reproducere disse ideologiene og konstruere nye ideologier. I dette avsluttende drøftingskapitlet vil jeg diskutere hva skolen generelt, og norsklærere spesielt kan ha å si for utviklingen og reproduksjonen av slike ideologier.

Våre styringsdokumenter sier at elevene skal få kunnskap om den norske kulturarven og at de gjennom undervisninga skal lære om kvenenes/norskfinnernes historie, kultur og språk.¹⁶ Analysen av mitt datamateriale viser tegn til at denne kunnskapsformidlingen ikke har blitt prioritert tidligere. Deltakerne i studien har vokst opp i et område med tydelig kvensk/norskfinsk innflytelse, men til tross for dette er deres kunnskap om folkegruppas kultur, språk og historie mangelfull. Flere av jentene var for eksempel ikke klar over at kvenene/norskfinnene ble utsatt for de samme strenge assimileringstiltakene som samene. De visste at språket hadde «forsvunnet med generasjonene», men var ikke klar over at også de kvenske/norskfinske barna ble sendt til statens internatskoler og nektet å bruke språket på skolen. Jentene sier og at de har lært det de kan fra undervisninga i *finsk som andrespråk* og dels fra familie. Kun én av deltakerne sier at folkegruppa har vært tematisert i andre fag. Dette var i en norsktime der hun ble spurt om å fortelle klassen om minoriteten «som hun var en del av» – altså lærte ikke hun personlig noe nytt om minoriteten gjennom denne undervisningsøkta. Den manglende tematiseringen av folkegruppa opplever jeg som svært interessant da folkegruppas historie utvilsomt har hatt stor betydning for den språklige og kulturelle utviklinga i området.

Funnene knyttet til ungdommenes undervisning om minoriteten mener jeg er ganske problematiske. Når elever som vokser opp i kvenske/norskfinske lokalsamfunn ikke lærer om minoriteten de er en del av, tør jeg ikke tenke hvordan opplæringa om temaet er i områder der minoriteten *ikke* har lik forankring. Videre mener jeg denne mangelen på kunnskapsformidling vitner om at den negative holdningen til folkegruppa fremdeles er mulig å se spor av i utdanningssektoren. Selv om lærerne ikke mener å være negative, kan deres manglende kunnskap om minoriteten peke mot at en puristisk ideologi fremdeles er tilstede i konteksten rundt dem.

Her er det viktig å tilføye at kvenene/norskfinnene ikke har vært nevnt eksplisitt i noen styringsdokumenter før fagfornyelsen. Det har riktig nok vært mulig å lære finsk (eller kvensk) på skolene i Troms og Finnmark siden 1970-tallet, men utover dette har det ikke blitt rettet eksplisitt fokus mot minoriteten før nå. En studie av lærebøkers fremstilling av samer og kvener viser og at kvenene så å si har vært usynlige i læreverkene fra 1963 til 2017 (Sjøvik, 2019, s. 112). Kvenene/norskfinnene har altså omtrent ikke vært tematisert i styringsdokument og læremidler før nå. Denne nedprioriteringen tolker jeg som atter et spor av puristisk ideologi; for å få plass til ett innhold, må noe annet velges bort – og her er det blant annet kvenene/norskfinnene som har blitt nedprioritert. Når verken styringsdokument eller andre hjelpemidler lærerne bruker til undervisninga nevner kvenene/norskfinnene eksplisitt, fremstår det mindre overraskende at de har blitt utelatt fra undervisningen – særlig i områder minoriteten ikke har tilhørighet til.

¹⁶ Opplæringsloven sier at den norske skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt, og at de skal få forståelse for den norske kulturarven (1998, § 1–1). Læreplanens overordna del utdyper at kvenene/norskfinnene har vært med på å forme denne kulturarven, og at elevene derfor skal gis kunnskap om folkegruppa (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 5). Videre sier læreplanen i norsk at faget skal gi elevene innsikt i Norges mangfoldige språk- og kulturarv, noe som og vil favne om kvenene/norskfinnene og deres språk og historie.

At kvenene/norskfinnene nå nevnes eksplisitt i det nye læreplanverket håper jeg vil bidra til økt representativitet av minoriteten i den norske skolen. Jeg skulle riktig nok sett at minoriteten også var nevnt eksplisitt i læreplanen i norsk, men dersom lærerne husker på at alle fagplaner skal leses i lys av overordnet del, øyner jeg håp for økt representativitet. For, som vist i kapittel 1.4, *skal* kvenene/norskfinnene implementeres i undervisninga selv om de ikke er eksplisitt nevnt i læreplanen i norsk.

Avslutningsvis vil jeg understreke hvor viktig det er at vi som (norsk)lærere inkluderer informasjon om kvenene/norskfinnene i undervisninga vår. Hvordan vi underviser om denne befolkningsgruppene kan få stor betydning for deres status i fremtida. Språk og språkbruk er som nevnt med på å forme holdninger og ideologier, så dersom vi jobber aktivt med å formidle et positivt syn på kvenene/norskfinnene, vil dette kunne gjenspeiles i samfunnet senere.

7 Oppsummering og avsluttende refleksjoner

Bakgrunnen for denne studien var forankret i et ønske om å finne ut hvilken status det kvenske språket og den kvenske/norskfinske folkegruppa har i Øst-Finnmark i dag. Jeg valgte å forske i Øst-Finnmark fordi dette er det området folk har vist mest motstand mot kvenbevegelsen. Siden jeg visste at det nylig var etablert flere institusjoner med *kven* i navnet og at kvenbenevnelsen tilsynelatende hadde fått større fotfeste i området de siste årene, var jeg nysgjerrig på hva befolkningen, og da særlig den oppvoksende generasjonen, tenkte om det å være kvensk/norskfinsk generelt og kvenbenevnelsen spesielt. Oppgavens problemstilling ble derfor:

Hvordan snakker et utvalg ungdom i Øst-Finnmark om deres kvenske/norskfinske bakgrunn og kulturelle og språklige identitet?

Siden problemstillinga var så åpen ble det nødvendig å gjøre en avgrensning. Jeg valgte å rette fokuset mot kvenbegrepet og ungdommenes oppfatning av dette, samt deres tanker om fremtida til det kvenske språket og den kvenske/norskfinske kulturen. For å få innsikt i disse forholdene gjennomførte jeg kvalitative intervju med sju jenter som har hatt faget *kvensk eller finsk som andrespråk* på barne- og ungdomsskolen. Jeg valgte å snakke med disse ungdommene fordi jeg antok at de gjennom mange år med undervisning i faget ville ha god innsikt i kvenske/norskfinske forhold. Denne innsikten vurderte jeg som hjelp til dypere refleksjon omkring deres kvenske/norskfinske tilhørighet og identitet.

Analysen av datamaterialet ble strukturert etter mine tre forskningsspørsmål. I analysens første del gikk jeg deskriptivt til verks for å vise hvordan jentene forstod kvenbegrepet, hvilken tilknytning de hadde til begrepet og hva de tenkte om deres rolle i bevaring og videreføring av kvensk og/eller finsk språk og kvensk/norskfinsk kultur. Funnene viser at ungdommene er positive til det å være kven/norskfinne, og at de anerkjenner sin kvenske/norskfinske bakgrunn. Selv om de anerkjenner sin kvenske/finske slekt, er det ikke alle som identifiserer seg som kvensk/norskfinsk i dag. Begrunnelsen for sin etniske selvidentifikasjon legger jentene blant annet i kontakt med det kvenske eller finske språket utenfor undervisninga i *kvensk eller finsk som andrespråk*. I tillegg til å være positive til kvensk/norskfinsk kultur og språk, fant jeg at jentene ønsker at kulturen og det kvenske og finske språket skal overleve i fremtida. De ønsker også å bidra i dette bevaringsarbeidet, men mener at de ikke kan stå alene med oppgaven. Ungdommene gir uttrykk for at utdanningssystemet har et spesielt ansvar for at kvensk/norskfinsk kultur og kvensk/finsk språk skal overleve i fremtida. For dem er det særlig viktig at faget *kvensk eller finsk som andrespråk* får flere ressurser, slik at flere av de som begynner med faget fortsetter gjennom hele utdanningsløpet.

I analysens andre del løfter jeg blikket og drøfter funnene fra del 1 i lys av relevant teori og historiske forhold. Jeg diskuterer hvordan ungdommenes måte å snakke om kvenske/norskfinske forhold, kan forstås som uttrykk for tidligere og nåværende holdninger og ideologier. Jeg finner uttrykk for negative holdninger og puristisk ideologi, men ser og spor av et ideologisk skifte der det kvenske anerkjennes som noe like fullverdig og legitimt som det finske. Kapitlet avsluttes med refleksjoner rundt hva norsklæreren kan gjøre for å bidra til å synliggjøre den kvenske/norskfinske minoriteten, og følgelig bidra til å reprodusere positive holdninger til folkegruppa. Måten norsklærere underviser om språket og folkegruppa på, kan være vesentlig for statusen til språket og kulturen i

fremtida. Språk og språkbruk er med på å forme holdninger og ideologier. Dersom vi jobber aktivt med å vise og snakke opp kvensk/norskfinsk kultur og språk, vil også holdningene til minoriteten kunne endres i betydelig positiv retning.

Mye av den tidligere forskninga på kvenske/norskfinske forhold har vært rettet mot minoritetens eldre medlemmer. Derfor håper jeg at denne masteroppgaven har bidratt til å rette mer oppmerksomhet mot den yngre generasjonen kvener/norskfinner. Samtidig er det viktig å understreke at det kun er et lite utvalg stemmer som har kommet til uttrykk gjennom studien. Disse kommer og fra et bestemt geografisk område, og har alle hatt faget *kvensk eller finsk som andrespråk* gjennom grunnutdanninga. For fremtidige studier, kan det være interessant å forske på ungdommer fra andre områder med kvensk/norskfinsk forankring, og kanskje inkludere ungdommer som ikke har samme nære kontakt med språket og kulturen som de som lærer kvensk eller finsk på skolen. Det ville vært interessant å se hva et slikt utvalg tenker om sin kvenske/norskfinske bakgrunn og identitet.

For forskning med mer didaktisk forankring, kunne det vært interessant å undersøke hvilken plass kvener/norskfinner har i undervisninga i skolen i dag. Selv om våre styringsdokumenter sier at det skal undervises om kvener/norskfinner, viser min studie tegn til lite fokus på minoriteten – også i områder der det kvenske/norskfinske har preget språk, kultur og historie. En slik studie kunne vært av kvalitativ og kvantitativ art, og rettet seg mot lærebøker, styringsdokumenter, elever eller lærere. Her er altså mulighetene mange!

Litteratur

- Agha, A. (2003). The social life of cultural value. *Language and communication*, 23(3–4), 231–273. [https://doi.org/10.1016/S0271-5309\(03\)00012-0](https://doi.org/10.1016/S0271-5309(03)00012-0)
- Akselberg, G. (2008). Talemålsvariasjon i Noreg. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (red.). *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg., s. 149–166). Cappelen Damm Akademisk.
- Akselberg, G. & Mæhlum, B. (2008). Sosiolingvistisk metode. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (red.). *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg., s. 73–87). Cappelen Damm Akademisk.
- Berg-Nordlie, M. (2021). Fornorsking. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/fornorsking>.
- Europarådet (2021). *Eight evaluation report on Norway*. Committee of Experts of the European Charter for Regional Minority Languages.
- ELAN (Version 6.3) [Programvare]. (2022). Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics, The Language Archive. Lastet ned fra <https://archive.mpi.nl/tla/elan>
- Fought, C. (2006). *Language and ethnicity*. Cambridge University Press.
- Hansen, L. I. & Niemi, E. (2004). *Kvenenes migrasjonsruter på 1800-tallet* [Bilde]. Norsk historisk leksikon. Cappelen Damm Forlag. Hentet 25. mai 2022 fra <https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Fil:04a1.png>
- Holmberg, M. (2020). Oversetternes forord. I S. Paulaharju, *Kvenene – et folk ved Ishavet* (M. Holmberg, H. Huru & J. E. Kaplon, Overs.). Orkana.
- Hyltenstam & Milani, K. (2003). *Kvenskans status*. Centrum for tvåspråklighetsforskning, Stockholms Universitet. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kkd/rap/2003/0001/ddd/pdf/193348-kvenrapport_Hyltenstam_Milani_slutversion_oktober.pdf
- Hårstad, S., Mæhlum, B. & van Ommeren, R. (2021). *Blikk for språk*. Cappelen Damm Akademisk.
- Johansen, Å. M. (2010). Fra dobbelt stigma til dobbel stolthet: språkkontakt i Nord-Norge i en ideologisk brytningstid. *NOA. Norsk som andrespråk*, 26(1), 7–29. <http://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/1546>
- Johnstone, B. (2000). *Qualitative Methods in Sociolinguistics*. New York.
- Johnstone, B. (2016). Enregisterment: How linguistic items become linked with ways of speaking. *Language and Linguistics Compass*, 10(11), 632–643. <https://doi.org/10.1111/lnc3.12210>
- Kommunal- og distriktsdepartementet. (2022, 16. mars). *Gratulerer med Kvenfolkets dag!*. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/gratulerer-med-kvenfolkets-dag/id2904203/>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2018). *Målrettet plan 2017–2021 – videre innsats for kvensk språk*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/videre-innsa/id2587416/>
- Kroskrity, P. V. (2010). Language ideologies – evolving perspectives. I J. Jaspers, J.-O. Östman & J. Verschueren (red.), *Society and language use. Handbook of pragmatics highlights* (s. 192–211). John Benjamins Publishing Company.
- Krämer, P., Vogl, U. & Kolehmainen, L. (2022). What is «Language Making»? *International Journal of the Sociology of Language*, 274(1), 1–27. <https://doi.org/10.1515/ijsl-2021-0016>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen/id2570003/>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06?lang=nob>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.

- Kvernmo, S. (2001). *North Norwegian adolescents in a multiethnic context; a study of emotional and behavioural problems, ethnic identity and acculturation strategies in Sami, Kven and Norwegian adolescents* [Doktoravhandling]. Universitetet i Tromsø.
- Laakso, J., Sarhima, A., Åkermark, S. S. & Toivanen, R. (2013). *Summary of the research project ELDIA (European Language Diversity for All). Abridged version of the original English-language report written by Johanna Laakso, Anneli Sarhima, Sia Spiliopoulou Åkermark, Reetta Toivanen*. ELDIA European Language Diversity for All. <https://phaidra.univie.ac.at/open/o:304813>
- Lane, P. (2010). "We did what we thought was best for our children": A nexus analysis of language shift in a Kven community. *International Journal of Sociology of Language*, 202, 63–78. <https://doi.org/10.1515/ijsl.2010.014>
- Lane, P. (2011). The birth of the Kven language in Norway: emancipation through state recognition. *International Journal of Sociology of Language*, 209, 57–74. <https://doi.org/10.1515/ijsl.2011.021>
- Le Page, R. B. & Tabouret-Keller, A. (1985). *Acts of identity. Creole-based approaches to language and ethnicity*. Cambridge University Press.
- Lindgren, A.-R. (2009). Kvensk i Norge. I T. Bull & A.-R. Lindgren (red.). *De mange språk i Norge. Flerspråkighet på norsk* (s. 107–124). Novus forlag.
- Meld. St. 12 (2020–2021). *Nasjonale minoriteter i Norge*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-12-20202021/id2814676/?ch=3>
- Mæhlum, B. (2008). Språk og identitet. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy (red.), *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistik* (2. utg., s. 105–126). Cappelen Damm Akademisk.
- Mæhlum, B. (2020). *Konfrontasjoner. Når språk møtes*. Novus Forlag.
- Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) (u.å.). *Lær enkle fraser på kvensk og finsk*. Min stemme. <https://www.minstemme.no/0211811355145/laer-enkle-fraser-pa-kvensk-og-finsk/>
- Neteland, R. (2020). Kvalitative intervju i norskfaglige oppgaver. I R. Neteland & L. I. Aa (red.), *Master i norsk. Metodeboka 2* (s. 50–67). Universitetsforlaget.
- Niemi, E. (2010a). Kvenene: Fra innvandrere til nasjonal minoritet. I A. B. Lund & B. B. Moen (red.), *Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge* (s. 143–162). Tapir Akademisk Forlag.
- Niemi, E. (2010b). Kvenene – Nord-Norges finner. En historisk oversikt. I A. B. Lund & B. B. Moen (red.), *Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge* (s. 33–52). Tapir Akademisk Forlag.
- Niiranen, L. (2011). Finsk som andrespråk i norsk skole – fagets historie og dagens utfordringer. *NOA Norsk som andrespråk*, 27(1), 59–85. <http://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/870>
- NTNU (u.å.a). *Informasjonsklassifisering – informasjonssikkerhet*. Hentet 7. mai 2022 fra <https://i.ntnu.no/wiki/-/wiki/Norsk/Informasjonsklassifisering+-+informasjonssikkerhet>
- NTNU (u.å.b). *Lagringsguide*. Hentet 7. mai 2022 fra <https://i.ntnu.no/wiki/-/wiki/Norsk/Lagringsguide>
- Nygaard, V. & Bro, J. (2015). *Kartlegging av årsaker til frafall fra finsk som andrespråk* (NORUT Rapport 14/2015). Northern Research Institute. https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/norut_rapport14_2015_finsk.pdf
- Opplæringslova (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringslova#KAPITTEL_1
- Paulaharju, S. (2020). *Kvenene – et folk ved Ishavet* (M. Holmberg, H. Huru & J. E. Kaplon, Overs.). Orkana.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg.). Universitetsforlaget.

- Prop. 118 S (2020–2021). *Offisielle samiske og offisielt kvensk navn på Kongeriket Norge*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-118-s-20202021/id2841606/>
- Ryymin, T. (2001). Creating kvenness: identity building among the Arctic Finns in Northern Norway. *Acta Borealia*, 18(1), 51–67.
<https://doi.org/10.1080/08003830108580518>
- Røynealand, U. (2008). Språk og dialekt. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy (red.), *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg., s. 15–34). Cappelen Damm Akademisk.
- Sandal, T. (2022, 16. mars). Frykter at språket går tapt. *Klassekampen*.
<https://klassekampen.no/utgave/2022-03-16/frykter-at-spraket-gar-tapt>
- Sandøy, H. (2003). Språkomgrepet, språkholdninger og purismen. I H. Sandøy, R. Brodersen, & E. Brunstad (red.), *Purt og reint. Om purisme i dei nordiske språka* [Skrifter fra Ivar Aasen-instituttet nr. 15] (s. 19–36). Høgskulen i Volda.
- Sandøy, H. (2008). Språkendring. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy (red.), *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg., s. 195–220). Cappelen Damm Akademisk.
- Sjåvik, M. Ø. (2019). *Om hundrede år er allting glemt? En analyse av hvordan samer og kvener ble fremstilt i norske skolebøker i tiden etter fornorskingspolitikken (1963–2017)* [Masteroppgave]. NTNU.
- Sarromaa, S. (2020a, 21. januar). Tenk om skolen hadde undervist i kebabnorsk. *Ruijan Kaiku*. <https://www.ruijan-kaiku.no/tenk-om-skolen-hadde-undervist-i-kebabnorsk/>
- Sarromaa, S. (2020b, 23. januar). Kvensk er fortsatt ikke et språk. *Ruijan Kaiku*.
<https://www.ruijan-kaiku.no/kvensk-er-fortsatt-ikke-et-sprak/>
- Sloetjes, H. & Wittenburg, P. (2008). Annotation by category – ELAN and ISO DCR. I *Proceedings of the 6th International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2008)*.
- Sollid, H. (2020). Kvenene/norskfinnene i Norge. I B.-O. Andreassen & T. A. Olsen (red.), *Urfolk og nasjonale minoriteter i skole og lærerutdanning* (s. 83–94). Fagbokforlaget.
- Storaas, K. (2007). *Finland er bak oss, Norge er vårt land. Konteksters betydning for etniske endringsprosesser i Sør-Varanger* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Tromsø.
- Todal, J. (2002). «...jos fal gáhttet gollegielat». *Vitalitet av samisk språk i Noreg på 1990-talet* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Tromsø.
- Utdanningsdirektoratet (2013). *Læreplan i norsk (NOR01–05)*.
<https://www.udir.no/kl06/nor1-05#>
- Utdanningsdirektoratet (2021, 31. august). *Hvordan ta i bruk nye læreplaner?*.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/hvordan-ta-i-bruk-lareplanen/#a153406>
- Vaara, T. (2022, 15. mars). Slik feires kvenfolkets dag i år. *NRK*.
<https://www.nrk.no/kvensk/slik-feires-kvenfolkets-dag-i-ar-1.15885015>
- Varanger museum (u.d.). Ruija kvenmuseum. <https://www.varangermuseum.no/om-varanger-museum/avdelinger/vadso-museum/>
- Voi Voi (u.å.). I *Glosbe*. Hentet 7. mai 2022 fra <https://nb.glosbe.com/fi/nb/voi%20voi>
- Aarekol, L. (2007). Monument og minne. Mobilisering av fortid – argument for fremtid?. *Tidsskrift for kulturforskning*, 6(4), 5–23.
<http://ojs.novus.no/index.php/TFK/article/view/503>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt om ungdommers holdninger til kvenske/norskfinske forhold

Mitt navn er Kristine Skardal og jeg er masterstudent i norskdidaktikk ved NTNU i Trondheim. I masteroppgaven vil jeg undersøke hvilke holdninger elever med *kvensk eller finsk som andrespråk* har til faget, språket og det kvenske/norskfinske. Årsaken til at jeg spør nettopp deg om å delta, er at du bor og går på skole i X kommune, en kommune der det kvenske/finske har en helt spesiell plass i historien, kulturen og samfunnet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Om du velger å delta i prosjektet, innebærer det deltakelse i opp til to intervjuer – ett gruppeintervju og/eller et individuelt intervju. Begge intervjuene vil berøre dine refleksjoner rundt det kvenske/finske, både historisk, kulturelt og personlig. For å sikre at all informasjonen du gir fremstilles riktig, vil jeg ta lydopptak av intervjuene.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil behandles konfidensielt. Det er kun jeg og veilederne mine som vil ha tilgang til lydopptakene og personopplysninger om deg. I skriftlig materiale vil alle dine personopplysninger avidentifiseres. Selv om jeg viser til utdrag fra intervjuene i oppgaven, vil ikke disse kunne identifisere deg. De som leser oppgaven skal altså ikke kunne spore noen av deltakerne i prosjektet. Prosjektet avsluttes i løpet av sommeren 2022. Da vil alle personopplysninger anonymiseres.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i prosjektet. Om du velger å delta, kan du når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Behandlingen av datamaterialet vil baseres på ditt samtykke. På oppdrag fra NTNU har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dersom du har spørsmål om prosjektet, ta kontakt:

Kristine Skardal (student): MAIL / TLF.

Cecilie Slinning Knudsen (veileder): MAIL / TLF.

Thomas Helgesen (NTNUs personvernombud): MAIL / TLF.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Jeg håper du finner prosjektet interessant. Dersom du kunne tenke deg å delta, må du signere svarslippen på neste side og returnere til meg på mail så snart som mulig.

Med vennlig hilsen,
Kristine Skardal

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål.
Jeg samtykker til:

- å delta i gruppeintervju
- å delta i individuelt intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet avsluttes

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Personopplysninger/Bakgrunnsinformasjon

1. Hva heter du?
2. Hvor gammel er du?
3. Hvor har du vokst opp?
4. Hvor bor du nå?
5. Hvilken gruppe vil du si at du og din familie tilhører? Som norsk, kvensk, finsk, samisk, blanding, annet.
6. Vil du helst kalle deg for finsk, kvensk, norskfinsk, etterkommer av finske innvandrere eller etterkommer av kvenene?
 - Hvilket begrep er du/dere mest komfortabel med at jeg benytter i dette intervjuet? Kvensk, finsk, norsk/finsk, norskfinsk eller noe annet?
7. Hvor lenge har du hatt faget (*kvensk eller finsk som andrespråk*)?

Samtalestarter: Hvordan vil du beskrive kulturen i/på [STED]? Tenkeskriv i to minutter.

Kvenske/norskfinske forhold

1. Hvilken betydning har skolen(e) deres hatt å si for hva dere mener og kan om den kvenske/norskfinske og/eller finske kulturen?
 - Har det vært mer fokus på det finske eller det kvenske?
2. Vet dere hva kvenbegrepet betyr?
 - Tror dere at begrepet primært forbindes med noe positivt eller negativt? Har det alltid vært slik?
 - Føler du/dere tilknytning til begrepet? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Kaller du deg selv for kven?
 - Er det noen i slekta di som kaller seg *kven*?
3. Opplever du/dere at det er relevant og viktig å kjenne til kvenske/finske forhold som språk, kultur og historie? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Hva er det eventuelt mest viktig å ha kjennskap til? Hvorfor?
4. Er det finske/kvenske/norskfinske et tema dere snakker om i familien? Hva snakker dere om da?
5. Hvordan vil du/dere beskrive statusen til den kvenske/norskfinske kulturen og det kvenske/finske språket i [stedet] i dag? Har statusen alltid vært slik?
6. Har dere som vokser opp som (etterkommere av det) kvenske/finske folket i dag et ansvar for å bevare kulturen og språket? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Hvordan kan dere være med på bevaring av kulturen og språket?
7. Siden faget *kvensk eller finsk som andrespråk* startet opp, har det vært en tendens at elevmassen har sunket gjennom utdanningsløpet. Opplever dere at dette stemmer, og hva tror dere kan være årsaken til dette synkende elevtallet?
 - Har du/dere noen gang vurdert å slutte? Hvis ja: Hvorfor ville du/dere slutte? Hvorfor fortsatte du/dere likevel?
8. Bruker du/dere det finske/kvenske språket utenom finskundervisninga? Hvis ja, i hvilken sammenheng?
9. Hva tenker du/dere om veien videre? Hvilken rolle vil det finske/kvenske ha å si for deg/dere i fremtida?

Spørsmål til elev som slutta med faget etter ungdomsskolen

1. Siden faget *kvensk eller finsk som andrespråk* startet opp, har det vært en tendens at elevmassen har sunket gjennom utdanningsløpet. Denne statistikken er også du en del av.
 - Du sluttet med faget etter ___ klasse. Hvorfor gjorde du det?
 - Hvem tok eller påvirket valget om å slutte? (du, familien, venner, lokalsamfunnet, praktiske forhold som undervisning, timetall osv., eller annet)

- Hvis du fikk muligheten, ville du startet opp igjen med å lære faget senere?
Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvem bestemte at du skulle ha faget da du begynte på skolen?
- Dersom du kunne tatt valget på nytt, ville du fortsatt valgt det samme?
Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Hvis ja: Hva tror du at kunnskap i/om finsk/kvensk kunne hatt å si for deg i fremtida?

Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Vurdering

Prosjekttittel

Holdninger til kvensk/finsk som andrespråk

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for lærerutdanning

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Cecilie Slinning Knudsen, cecilie.s.knudsen@ntnu.no, tlf: XXX XX XXX

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Kristine Skardal, krskar@stud.ntnu.no, tlf: XXX XX XXX

Prosjektperiode

01.01.2022 - 31.08.2022

Vurdering (1)

04.01.2022 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 04.01.2022, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og Personverntjenesten. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger samt særlige kategorier av personopplysninger om helseopplysninger. Prosjektet vil behandle personopplysninger frem til 31.08.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

TREDJEPERSONER

Noen av spørsmålene kan gi opplysninger om deltakerens barn, venner, lærer. Dette vil da kunne bli ansett som tredjepersonopplysninger. Prosjektet har ikke tredjepersoner som hovedmål for studien og samler få opplysninger om tredjeperson. Prosjektet har kort varighet, det er bare forskerne i prosjektgruppen som får tilgang til dataene, og informasjonssikkerheten er god. Det er vår vurdering at samfunnets interesse i at behandlingen finner sted klart overstiger ulempene for den enkelte, at forskningen kan komme formålet til gode, og at lovlig grunnlag for behandlingen av

opplysninger om tredjepersoner vil være allmenn interesse jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e, jf. art. 9 nr. 2 bokstav j, jf. personopplysningsloven §§ 8 og 9.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenesten vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

8. lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
9. formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
10. dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
11. lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte i utvalg 1 kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

Vi vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Tredjepersoner har så lenge de kan identifiseres i datamaterialet følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20), og protest (art. 21). Varigheten for behandling av opplysningene er kort, omfanget av opplysninger er lite, og mengden av sensitive opplysninger er lav. Det vurderes derfor at det kan unntas fra informasjonsplikten jf. personvernforordningen art. 14 nr. 5 bokstav b, ettersom det ville innebære en uforholdsmessig stor innsats å skulle informere sett opp mot nytten de ville ha av dette.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson: Sturla Herfindal

Lykke til med prosjektet!

